



UMEÅ UNIVERSITET

ÅTERTAGANDE AV BROTTSVINSTER

En polisiär arbetsuppgift som
har en mening ur ett större
perspektiv

Sophie Seton

Handledare: Isabelle Stjerna Doohan

Magisteruppsats i polisiärt arbete, 15 hp

Enheten för polisutbildning

Vårterminen 2023

Abstract

*” Europe is losing the fight on dirty money.”
- Sir Rob Wainwright, former director of Europol*

There is a connection between organized crime and criminal economy. One of the Swedish police's priorities is to work against the criminal economy and the recovery of criminal profits. However, the police have been criticized by internal audit for lacking the necessary conditions and adequate knowledge to carry out the work effectively. The purpose of this study is to give the police a better understanding of the difficulties that officers experience in the work of recovering criminal profits. The study provides the police with a bottom-up perspective to make the work more efficient and eventually meet set goals. Providing the police with an increased understanding of how to recover criminal profits leads to evidence-based work in the subject area. The purpose of the study is also to demonstrate what operational officers believe they need to make the work more efficient. The study's theoretical frameworks are presented based on the top-down and bottom-up theories, street-level bureaucracy, and scientific management. The theories are chosen because they are well-known implementation and organizational theories. The study was conducted using a qualitative approach, and eleven interviews were conducted with police officers in the Stockholm police region and Stockholm North police area. The interview method used is semi-structured interviews where the respondent is given the opportunity to present what they consider difficult about the work of recovering criminal profits and what they believe they need to make the work more efficient. The study shows that top-down management complicates the work because decision-makers, such as police officers in outer service, may lack knowledge. Furthermore, the study shows that both police officers in outer service and decision-makers need education in the subject area to ensure that investigation measures and decisions are legally secure, and the work is thus made more efficient.

Förord

Innan ni tar er an denna studie vill jag först presentera några personer som kommit att bli mycket viktiga under skrivandet. Jag vill börja med att rikta ett stort tack till alla respondenter som ställde upp på intervjuer och genom det gjorde denna studie möjlig. Jag vill även tacka Mikael Falkhed som har bidragit med värdefull information och kloka tankar under hela studiens gång. Ett stort tack även till min handledare Isabelle Stjerna Doohan som bidragit med ovärderlig kunskap, kloka inputs och konkreta tips för att texten och studien skulle bli så bra som möjligt.

Även ett stort tack till alla mina vänner som stått ut med mig och mitt skrivande, processande, frågande och analyserande. Ett extra stort tack till er som korrekturläst texten med granskande ögon. Ingen nämnd ingen glömd.

Jag ville med denna uppsats knyta samman mina tidigare studier inom kriminologi, ekonomi och polisärt arbete. Redan när jag började skriva hade jag mitt ämnesområde klart för mig. Utöver att uppsatsen givit mig massor av ny kunskap så har även ett större engagemang och intresse för polisens arbete med återtagande av brottsvinster vuxit fram hos mig. Brott ska inte löna sig!

Jag har tidigare reflekterat över hur viktigt det är med rätt person, på rätt plats och som har rätt kunskap. Att skriva denna uppsats har verkligen fått mig att inse att det är mer än viktigt, det är en förutsättning. Om det finns kunskap om återtagande av brottsvinster i adekvata led i polisorganisationen är detta ett sätt att bejaka rättsliga principer och därmed värna om demokratin.

Arbetet med återtagande av brottsvinster är ett viktigt arbete som har en mening ur ett större perspektiv.

Sophie Seton

Den 28 maj 2023
Stockholm

Förkortningar

ARO	Asset Recovery Offices
BRÅ	Brottsförebygganderådet
CAB	The Criminal Asset Bureau Act
ESO	Expertgrupp för studier i offentlig ekonomi
FBI	Federal Bureau of Investigation
FU	Förundersökning
FU-ledare	Förundersökningsledare
GRECO	Group of States against Corruption
IGV	Ingripandeverksamheten
Jour-FU	Jourförundersökningsledare
LPO	Lokalpolisområde
NOA	Nationella Operativa Avdelningen
PO	Polisområde
PoCA 2002	The Proceeds of Crime Act 2002 (Storbritanniens lagstiftning)
PoCA 1996	The Proceeds of Crime Act 1996 (Irlands lagstiftning)
RIFA	Regionalt införandeansvarig
RIV	Reflektioner i vardagen
UB	Utveckling av brottsbekämpning

Innehållsförteckning

1.	Inledning	1
1.1	Syfte	2
1.2	Frågeställning	2
1.3	Avgränsningar	2
1.4	Definition av effektivitet.....	3
2.	Tidigare forskning	3
3.	Bakgrund	5
3.1	Irland - en internationell förebild	5
3.2	EU-kommissionens strategi för att bekämpa den organiserade brottsligheten	7
3.3	Samband mellan organiserad brottslighet och kriminell ekonomi.....	7
3.4	Tvångsmedel.....	9
3.4.1	Penningbeslag.....	9
3.4.2	Förverkande.....	9
3.4.3	Utvidgat förverkande.....	9
3.4.4	Husrannsakan.....	9
3.5	Ny förverkandelagstiftning.....	9
3.6	Polisens satsning med återtagande av brottsvinster	10
3.7	Kunskap inom Polisregion Stockholm idag.....	10
3.8	Polisutbildning och vidareutbildning	11
4.	Teoretiska utgångspunkter	11
4.1	Top-down bottom-up	11
4.2	Gräsrotsbyråkraten	12
4.3	Scientific management	13
5.	Metod.....	14
5.1	En kvalitativ forskningsstudie.....	14
5.2	Datainsamling.....	15
5.2.1	Urval och deltagare	16
5.3	Analys av data.....	17
5.4	Studiens tillförlitlighet	18
5.4.1	Trovärdighet.....	18
5.4.2	Överförbarhet	18
5.4.3	Pålitlighet.....	18
5.4.4	Möjlighet att styrka och konfirmera.....	19
5.5	Etiska överväganden	19
6.	Resultat.....	20
6.1	Organisatoriska förutsättningar för att bedriva arbetet med återtagande av brottsvinster	20
6.1.1	Hierarkisk beslutsgång.....	20
6.1.2	Bristande kunskap	21

6.2	Förutsättningar för att effektivisera metoden.....	23
6.2.1	Lokal förankring.....	23
6.2.2	Utvecklad utbildning	24
7.	Diskussion	26
7.1	Bristande kunskap hos beslutsfattare hämmar arbetet	26
7.2	Medarbetardrivet arbete når effektivitet.....	29
7.3	Metodreflektion.....	31
8.	Slutsats.....	33
8.1	Förslag till vidare forskning.....	33
8.2	Vilka utmaningar stävjar arbetet med återtagande av brottsvinsters effektivitet?.....	33
	Referenser.....	35
	Bilagor.....	39
	Bilaga 1.....	39
	Bilaga 2.....	40
	Bilaga 3.....	42

1. Inledning

Den våldsspiral som eskalerat i Stockholm sedan julhelgen 2022 har skapat stora rubriker både på nationell och internationell arena. Massmedia rapporterar om grova våldsbrott såsom sprängningar och skjutningar i Stockholm. Lokalpolisområdeschef för Vällingby, Johan Olsson, menar att de våldsdåd som nu sker kan vara en reaktion på polisens insatser mot den kriminella ekonomin (Sveriges Radio, 2023).

Chef för Nationella Operativa Avdelningen (NOA), Johan Olsson, säger att det inom polisen sker en kraftsamling i tre dimensioner för att få grepp om problematiken. Den första dimensionen är inom det pågående operativa arbetet och den andra dimensionen är att utöka förmågan över tid. Den tredje och sista dimensionen är att få med andra aktörer i samhället. Rikspolischef Anders Thornberg påpekade i sitt tal på ”Rikskonferensen 2023 Folk och försvar” att brottsvinsterna uppgår till mellan 100–150 miljarder kronor årligen.¹ Den ekonomiska brottsligheten är komplex och det är inte ett område som Polismyndigheten vare sig kan eller ska hantera på egen hand. Han menar att en organiserad och välutvecklad samverkan är nödvändig. Den ekonomiska vinningen är en stark drivkraft för kriminalitet och brottslighet. Som ett led i arbetet mot grovt organiserad brottslighet är en av Polismyndighetens prioriterade frågor att återta kriminella brottsvinster.

Polismyndigheten har haft ett tvåårigt nationellt projekt i syfte att höja polisens förmåga till tillgångsinriktad brottsbekämpning. Projektet påbörjades i april 2021 och har riktat sig till alla led i den brottsbekämpande verksamheten. Projektet har letts av ”utveckling av brottsbekämpning” (UB)² Stockholm vid NOA. Målet med projektet var att förstärka Polismyndighetens förmåga till tillgångsinriktad brottsbekämpning genom återtagande av brottsvinster. Av uppdragsdirektivet framgår att när Polismyndigheten kan visa en kontinuerlig ökning av förvarstagande av brottsvinster är projektets mål uppnått (Polismyndigheten, 2021a).

Hösten 2022 gav internrevisionen ut en rapport där de granskat polisens arbete med återtagande av brottsvinster. Rapportens slutsats var att Polismyndigheten i nuläget saknar förutsättningar för att bedriva arbete med återtagande av brottsvinster effektivt (Internrevisionen, 2022).

De poliser som kommer i kontakt med återtagande av brottsvinster i första ledet är poliser som arbetar i den ingripande verksamheten (IGV), där polisens främsta uppgift är att hantera ärenden som inkommer från allmänheten då de ringt 112 (Polisen, 2018). En polis som arbetar i den ingripande verksamheten behöver kunna lite om väldigt mycket. Polisutbildningen utgör två års högskolestudier tillföljt av sex månader praktik (aspiranttjänstgöring) på ett lokalpolisområde (LPO). Under polisutbildningen ska den blivande polisen lära sig tillräckligt mycket för att kunna arbeta i yttre tjänst, i den ingripande verksamheten. Under

¹ Varje år sedan 1946 genomför har Folk och Försvar en Rikskonferens. Ett av Sveriges främsta forum för diskussion om säkerhetspolitik, försvar, samhällets krisberedskap och globala säkerhetstrender. Det samlas cirka 350 deltagare och 60–70 talar under tre dagar för kunskapspridning, samtal och debatt. Folk och Försvars Rikskonferens 2023 anordnades i Sälen, där Rikspolischef Anders Thornberg var en av talarna.

² Tidigare utvecklingscentrum (UC). Namnbyte skedde i början av 2023.

polisutbildningen ges inga fördjupande specialistkunskaper (Polismyndigheten, 2022a). Amerikanska Federal Bureau of Investigation (FBI) menar att ett av de mest kraftfulla verktygen för att komma åt organiserad brottslighet är att ta de kriminellas tillgångar. Det finns dock spartansk bevisning som talar för att förverkande av tillgångar är ett effektivt verktyg för att minska kriminaliteten (Rasmussen, 2018).

EU-kommissionen har presenterat en ny strategi för att bekämpa den organiserade brottsligheten (Justitiedepartementet, 2021). I denna strategi är ett av fyra angivna mål att eliminera brottsvinster i organiserad brottslighet och förebygga att brottsvinster omsätts och kommer in i den lagliga ekonomin och samhället i övrigt. EU-kommissionen presenterade strategin under april 2021, vid samma tid som Polismyndigheten startade sitt arbete (Internrevisionen, 2022). Som tidigare nämnt var de huvudsakliga slutsatserna vid granskningen av arbete med återtagande av brottsvinster att polisen saknar förutsättningar för att bedriva arbetet effektivt och att den generella kunskapsnivån hos bland annat medarbetare i yttre tjänst och förundersökningsledare är otillräckligt. När arbetsmetoden för återtagande av brottsvinster är implementerat i den polisiära vardagen är det viktigt att undersöka hur väl metoden fungerar och fyller sitt syfte. Om Polismyndigheten ökar sin förståelse kring vad yttre personal upplever för svårigheter och utmaningar med arbetet med återtagande av brottsvinster kan det i förlängningen leda till att Polismyndigheten får ett evidensbaserat arbetssätt inom ämnesområdet. För polisen innebär arbetet med återtagande av brottsvinster en relativt ny arbetsmetod kopplad till en förhållandevis komplex lagstiftning.

I nuläget saknas det forskning kring arbetsmetoden för återtagande av brottsvinster. Den forskning som finns inom området tar inte avstamp i den polisiära yttre operativa linjeverksamheten, som denna studie har för avsikt att undersöka. Avsaknaden av forskning i arbetet med återtagande av brottsvinster för polisär yttre verksamhet belyser även Cram (2013) som undersöker lagstiftningen för den brittiska polisens möjligheter i arbetet med återtagande av brottsvinster.

1.1 Syfte

Syftet med studien är att utforska vilka svårigheter och utmaningar som poliser i yttre tjänst upplever inom ramen för arbetet med återtagande av brottsvinster. Vidare är syftet att undersöka vad som skulle kunna förbättra arbetet och öka dess effektivitet. Slutligen är syftet att tillhandahålla ett vetenskapligt perspektiv på arbetet med återtagande av brottsvinster.

1.2 Frågeställningar

Denna studie ska ge svar på följande frågor:

- Vilka svårigheter och utmaningar upplever poliser i yttre tjänst att det finns i arbetet med återtagande av brottsvinster?
- Vad anser poliser i yttre tjänst behövs för att arbetet med återtagande av brottsvinster ska uppnå en högre grad av effektivitet?

1.3 Avgränsningar

Arbetet med återtagande av brottsvinster omfattar flera delar av ekonomisk brottslighet. Denna studie är avgränsad mot arbetet med återtagande av brottsvinster som sker i den operativa polisverksamheten och i det inledande skedet av en förundersökning. Studien har

geografisk avgränsats mot Stockholmsregionen och polisområde Stockholm Nord. Detta för att polisområdet innehåller stor variation av kriminalitet.

1.4 Definition av effektivitet

Begreppet effektivitet har många definitioner. Det har forskats åtskilligt inom området och gemensamt är att definitionen anknyter till uppsatta mål. Effektivitet kan ses som graden av måluppfyllnad. Med vilket menas att om en organisation når upp till sina mål är organisationen att anse som effektiv (Ewing och Samuelsson, 2002).

2. Tidigare forskning

Inom polisforskningen brukar det skiljas mellan den anglosaxiska polistraditionen och den kontinentala polistraditionen. Den anglosaxiska traditionen har sina rötter i England medan den kontinentala traditionen har sina rötter i stormaktsländer såsom Frankrike och Tyskland. Traditionerna har påverkat polisen på olika sätt. Den anglosaxiska polistraditionen bygger på lokalt förankrade och civila reformer, vilket har influerat den svenska polisen (Furuhagen, 2009).

Den svenska polisen förstatligades 1965 och kom att inordnas under Justitiedepartementet. I samband med detta bestämdes att det var viktigt att polisens organisation och verksamhet ständigt utvärderades och anpassades efter samhällets förändringar. Polisen utvecklades inte i den hastighet som var önskat. Under 1990-talet fortsatte reformeringen där främsta fokus var att etablera ett välfungerande brottsförebyggande arbete, vilket ansågs var det bästa sättet att komma till bukt med kriminaliteten (Furuhagen, 2009). Marenin (2004) menar att polisen har ett av de mest komplexa yrkena i dagens samhälle och att den enskilde polisen som arbetar i samhället behöver ha ett beslutsutrymme för att balansera sin kompetens och engagemang. Vidare menar Marenin (2004) att utbildningar behöver ske kontinuerligt inom poliskåren och på samtliga nivåer inom myndigheten. Utbildningarna behöver sedan anpassas till polisens vardag och vara så verklighetstroga som möjligt för att de ska uppnå full effekt.

Sherman et. al. (1998) anser att polisen ska sträva efter att utforma evidensbaserade arbetsmetoder och därigenom finna effektiva metoder för brottsbekämpning. För att få gynnsamma utfall och för att kunna bedriva ett effektivt arbete krävs att rätt funktion med rätt kompetens fattar rätt beslut vid rätt tillfälle. Förundersökningsledare med minst erfarenhet och lägst kompetens i sin funktion tenderar att vara placerade först i utredningskedjan (jour-FU) vilket kan vara problematiskt då rättssäkra och effektfulla utredningsåtgärder riskeras att inte genomföras, vilket i sin tur kan leda till att viktig bevisning inte omhändertas och att utredningen inte räcker för åtal (Polismyndigheten, 2018).

Den tillgångsinriktade brottsbekämpningen har fått ett större genomslag i kriminalpolitiken under de senaste åren. På den internationella arenan för tillgångsinriktad brottsbekämpning ligger dock Sverige efter många andra länder som redan under 1980-talet hade fokus på att "gå på pengarna". I USA är "Follow the money" praxis i större brottsutredningar mot organiserad brottslighet och anses vara ett effektivt verktyg för den amerikanska polisen i det brottsbekämpande arbetet (McFeely, 2001). Strategin har även fungerat framgångsrikt i Europa, däribland på Irland (SOU 2021:100).

The Proceeds of Crime Act 2002 (PoCA 2002) är Storbritanniens lag som reglerar penningtvätt och återtagande av brottsvinster. Lagen ska underlätta för brittiska poliser i yttre tjänst att beslagta och förverka kriminellas tillgångar. Lagens budskap är tydligt, brott ska inte löna sig. För att lagen ska fylla sitt syfte behöver PoCA 2002 vara en del av den polisiära vardagen. Detta menar Cram (2013) kan vara en utmaning då PoCA 2002 ger poliser i yttre tjänst långtgående befogenheter samtidigt som det saknas forskning och reflektion kring konsekvenserna av PoCA 2002 för poliser i yttre tjänst. Lagen ger poliserna befogenheter att bland annat beslagta kontanter, vilket i förlängningen skulle kunna försvåra relationen mellan polis och medborgare (Cram, 2013).

I Europa har flera länder inrättat särskilda myndigheter eller enheter vars uppdrag bland annat är att återföra brottsvinster. Strategin anses kraftfull, i synnerhet om den används parallellt med traditionell brottsbekämpning (Brå, 2008). En sådan enhet i Sverige skulle kunna vara Finanspolisen som är en del av underrättelseenheten vid Polismyndighetens Nationella Operativa Avdelning (NOA). Dock arbetar inte Finanspolisen med frågor som är faller inom ramen för denna studies avgränsning (Polisen, 2019b).

Många av dagens kriminella nätverk ägnar sig åt komplexa brottsupplägg där det går att se en koppling mellan organiserad brottslighet och penningtvätt (Brå, 2019:17). Ekonomisk brottslighet förekommer ofta som en del av den organiserade brottsligheten (Anupama, 2011). Sambandet mellan ekonomisk brottslighet och den organiserade brottsligheten är både ett nationellt och internationellt fenomen (Polismyndigheten, 2021c). Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) (2023) menar att det behövs en djupare förståelse av den kriminella ekonomins roll som kapitalgenerator och drivkraft för kriminalitet. Detta skulle kunna uppnås vid en mer utvidgad myndighetssamverkan och med ett mer riktat fokus på den ekonomiska brottsligheten. Under 2000-talet har den ekonomiska brottsligheten, likt skjutvapenrelaterade mord och sprängningar, ökat kraftigt. Den negativa brottsutvecklingen har ställt det svenska samhället inför nya utmaningar. Vidare menar ESO (2023) att trycket mot den organiserade brottsligheten måste öka och särskilt fokus behöver vara mot den kriminella ekonomin. Cram (2013) menar att ett sätt skulle kunna vara att beslagta de kriminellas kontanter och tillgångar. Fokus behöver dock vara riktat mot fenomenet kriminell ekonomi och inte mot enskilda individer, grupperingar eller brottskategorier. I den moderna kriminaliteten går det att se kriminellt samarbete på flera nivåer. Inom de kriminella nätverken finns rörliga individer som dels flyttar bland annat pengar, dels fungerar för nyrekrytering i syfte att bredda det kriminella kontaktnätet och expandera affärsmöjligheterna geografiskt. Ett konstaterande är att den ekonomiska brottsligheten inte har specifik koppling till visst geografiskt område (ESO, 2023). Under 1990-talet var de kriminella nätverken hierarkiskt uppbyggda vilket de inte är idag. De kriminella nätverken är i dag mer flexibla, vilket har medfört expansion av kriminell påverkan på nya geografiska arenor (Siegel, 2017).

Sverige följer EU:s definition av begreppet organiserad brottslighet. EU:s definierar organiserad brottslighet som en samverkan mellan fler än två personer, brottsligheten ska sträcka sig långt eller obegränsat i tid, det ska finnas misstanke om allvarliga kriminella handlingar och det ska finnas en strävan efter vinning och/eller makt (Polisen, 2019a).

I och med polisens omorganisation 2015 utvecklades specialenheter och ersattes av tidsbegränsade insatser. Amir Rostami³ menar att vissa av dessa insatser är framgångsrika men att utvecklingen av specialenheter ledde till att spetskompetens tappades. Vidare diskuterar Rostami risken med att kvalitén på utredningarna sjunker och inte håller hela vägen till en fällande dom samt att underrättelseinhämtningen försvåras. Rostami betonar att det är självklart att man ska ta hjälp av första linjens polis för att inhämta information men han anser att det behövs specialenheter för att över tid kunna jobba med problematiken och kunna bryta ner den kriminella organiseringen (www.acast.com).

Denna studies ämnesområde är polisiärt arbete och polisvetenskap är fortfarande ett outforskat ämnesområde. Intresset för ämnet växer, både nationellt och internationellt. I nuläget saknas renodlad polisvetenskap och ämnet presenteras idag genom andra discipliner såsom bland annat statsvetenskap, kriminologi och juridik (Jaschke, 2008). En anledning till att polisvetenskapen än inte är en egen disciplin menar Nägel och Vera (2020) beror på bristande samsyn och beslut kring vad polisvetenskap de facto är. Vidare menar Nägel och Vera (2020) att detta skulle kunna bero på att polisvetenskapen tangerar många andra discipliner.

3. Bakgrund

3.1 Irland - en internationell förebild

Sedan år 1996 har Irland haft en lagstiftning som syftat till att förenkla möjligheten till att förverka brottsvinster från organiserad brottslighet. The Proceeds of Crime Act 1996 (PoCA) innefattar möjlighet att förverka brottsvinster utan samband med fällande brottmålsdom. The Criminal Assets Bureau Act (CAB) fastställer en struktur för myndighetssamverkan som i sin tur ska säkerställa att PoCA 1996 tillämpas korrekt. PoCA 1996 medger förverkande av brottsvinster eller annat utbyte som direkt eller indirekt härrör från brott genom ett administrativt förfarande. Detta innebär att lagen inte kräver att någon behöver dömas för brott. Det finns även bestämmelser som reglerar förverkandet av brottsvinster som kommer från brottmålsförfarande. I de fallen räcker det med att åklagaren visar att det finns en länk mellan tillgången och brottsligheten för att egendomen ska kunna förverkas. Beviskravet är lägre, balance of probabilities, i stället för utom rimligt tvivel. Brottmålsförfarandet har företräde framför PoCA 1996 om de båda skulle vara aktuella (SOU 2021:100).

CAB har huvudansvaret för att PoCA 1996 används och tillämpas på rätt sätt. CAB är en multidisciplinär organisation med medarbetare från polisen, Skattemyndigheten och från den irländska motsvarigheten till Försäkringskassan. För att nå framgång i arbetet använder sig myndigheterna av den informationen som finns i respektive myndighetsregister och därigenom identifierar tillgångar och/eller personer som misstänks ha egendom som kan antas härröra från brottslig verksamhet. Utöver att brottsvinster ska identifieras och förverkas

³ Amir Rostami är professor i kriminologi vid avdelningen för socialt arbete och kriminologi vid Högskolan i Gävle. I grunden är han polis och han är även involverad i ett forskningsprojekt vid Institutet för framtidsstudier som undersöker organiserad brottslighet, våldsbejakande extremism, andra interna säkerhetshot och socialt utsatta områden. Sedan år 2021 leder Rostami den statliga utredningen mot välfärdsbrott (www.iffs.se).

finns även bestämmelser som ska säkerhetsställa att brottsvinster eller misstänka brottsvinster beskattas och att kriminella personer fräntas bidrag och andra välfärdsförmåner som de inte har rätt till.

För att CAB:s arbete ska bedrivas effektivt har de fått stora befogenheter att vidta utredningsåtgärder och tvångsmedel för att eftersöka, beslagta och hålla kvar egendom, om det finns skälig misstanke om brott. Om CAB påträffar egendom inleder CAB ett domstolsförfarande enligt PoCA 1996 genom att ansöka om att få egendomen förverkad. Prövningen sker enligt tre kriterier:

1. En person behöver ha egendomen i sin besittning eller ha kontroll över egendomen
2. Egendomen behöver ha koppling till brott antingen direkt eller indirekt
3. Egendomens värde måste vara större än 5000 euro⁴

Om domstolen bedömer att kriterierna är uppfyllda och att det finns rimligt skäl att tro att egendomen kommer från brottslig verksamhet utfärdas ett provisoriskt frysningsbeslut. Under tiden tillgångarna är frysta får inte motparten göra sig av med eller på annat sätt hantera tillgångarna under 21 dagar. Om beslutet visar sig vara felaktigt kan staten bli skyldig att betala en kompensation till den drabbad (SOU 2021:100).

Motparten får en kortare tid på sig att bemöta CAB yrkande. Om domstolen anser att det är mest sannolikt att egendomen består av brottsvinster, beslutar domstolen att frysningen ska bestå. Beslut om frysning kan bestå i högst sju år. Om motparten kan visa att tillgångarna och/eller egendomen inte utgörs av brottsvinster hävs frysningen.

Den sista delen av förfarandet innebär att domstolen ska besluta om egendomen slutligt ska förverkas. För att skydda oskyldiga personers egendom och tillgångar från att bli förverkade har lagen två skyddsventiler. För det första måste de som påstår sig äga egendomen ges möjlighet att lägga fram bevisning som talar mot att egendomen ska förverkas. För det andra har domstolen möjlighet att avstå från att besluta om förverkande om det anses som uppenbart oskäligt, ”risk of serious injustice”. Vid ett slutligt besked om förverkande tillfaller egendomen den irländska staten.

Den irländska modellen har fått viss uppmärksamhet i internationella sammanhang exempelvis av Group of States against Corruption (GRECO). Det har gjorts gällande att det irländska systemet är ett framgångsrikt exempel på hur organiserad brottslighet ska angripas. Både regleringen och hur arbetet har organiserats har betraktats som framgångsrikt.

Lagstiftningen har skördat framgång ur främst tre perspektiv. Det första är att kriminella aktörer flyttat både brottsvinster och brottsliga aktiviteter från Irland. Det andra perspektivet är att systemet gör det möjligt att ta brottsvinster från kriminella aktörer utan att någon person behöver dömas för brott och inte heller att det krävs ett specifikt förverkandeutlösande brott. Det är tillräckligt att visa att egendomen direkt eller indirekt har koppling till brottslig verksamhet. Den tredje aspekten är att motparten ges en tydlig förklaringsbörd att egendomen kommer från legal verksamhet (SOU 2021:100).

Vid flera tillfällen har PoCA 1996 granskats för att säkerställa att lagstiftningen överensstämmer med den irländska grundlagen och gällande rättsprinciper. Vid samtliga

⁴ Värdegränsen var tidigare 13 000 euro och har sänkts till 5 000 euro genom Proceeds of Crime (Amendment) Act, 2016 (Department of Justice, 2016).

tillfällen har det konstaterats att PoCA 1996 anses korrelera med de irländska grundlagarna (SOU 2021:100).

3.2 EU-kommissionens strategi för att bekämpa den organiserade brottsligheten

EU:s medlemsstater behöver stöttning i arbetet med att bekämpa den organiserade brottsligheten. Åtgärder som sker på EU-nivå behöver både stärkas och fortlöpa då den organiserade brottsligheten orsakar kolossala skador. EU-kommissionen menar att det behövs en tydlig insats från EU för att bekämpa den organiserade brottsligheten. EU-kommissionens strategi bygger både på medellånga och långsiktiga åtgärder i arbetet med den organiserade brottsligheten. Kommissionen har presenterat fyra prioriterade områden (Justitiedepartementet, 2021).

1. För en effektiv brottsbekämpning krävs smidigt och snabbt informationsutbyte mellan länder. Kommissionen belyser vikten av internationellt samarbete och ska därför ta fram ett lagförslag till en kodex för polissamarbete inom EU.
2. Utredningar måste vara effektiva, lösa upp strukturer för organiserad brottslighet samt bekämpa prioriterad brottslighet. Kommissionen uppmanar medlemsländerna att ansluta sig till de befintliga EU-nätverk som finns för brottsbekämpning, samt ta fram gemensamma identifieringskriterier av strategiska personer i de kriminella miljöerna.
3. Återtagande av brottsvinster från den organiserade brottsligheten. Vidare behöver ett förebyggande arbete fortgå för att brottsvinster inte ska omsättas och tränga in i den legala ekonomin. Kommissionen kommer att föreslå en översyn av direktivet om förverkande, samt rådsbeslutet om kontor för återvinning av tillgångar, så kallade Asset Recovery Offices (ARO). Utöver det kommer kommissionen att vidta åtgärder för att underlätta samarbete och informationsutbyte avseende kopplingen mellan korruption och organiserad brottslighet.
4. Anpassa brottsbekämpningen och rättsväsendet till den digitala eran, vilket innebär att det finns ett behov av moderna och balanserade regler kring datalagring och digitala bevis (Justitiedepartementet, 2021).

3.3 Samband mellan organiserad brottslighet och kriminell ekonomi

En av de viktigaste drivkrafterna för organiserad brottslighet är ekonomisk vinning. Brå har konstaterat att den organiserade brottsligheten ökat de senaste åren och blivit mer inriktade mot vinst, företag och privatpersoner (Brå, 2017). Parallellt med den utvecklingen byggs mer avancerade brottsupplägg upp som tenderar att gå mot gränsen mellan ekonomisk brottslighet och organiserad brottslighet. Brottsförebyggande rådets förklaring till detta i Korta fakta om Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2015 är följande:

Olika regleringar de senaste 20 åren har gjort företag till en bas för brott. Det gäller såväl smuggling som storskaligt svartarbete. I högre sfärer återses avancerad bokföring på gränsen till grovt svindleri och grova bokföringsbrott. En stor andel ekobrott handlar om vilseledande: momspengar återbetalas på oriktig grund, bokföringen är missvisande, deklarationer stämmer inte,

felaktiga uppgifter sprids – en utveckling som accentueras när företag missbrukas och regleringar utnyttjas (Brå, 2017 s. 29–30).

Den organiserade brottsligheten skapar ekonomiska vinster från olika brott. Vinsterna har behov av att tvättas för att kunna brukas i legala verksamheter. Det har konstaterats att en stor del av vinsterna från organiserad brottslighet kommer från olika typer av ekonomisk brottslighet och att det finns behov av kontanta medel för att kunna omsätta brottsvinster från olika förbrott.⁵ Behovet av kontanta medel minskar genom upplägg med målvakter och bulvaner. I stället används konton och identiteter för att genomföra och dölja transaktioner. Detta medför att fler personer kan misstänkas vara inblandade i brottsupplägg (Polismyndigheten, 2021b).

Penningtvättsbrottslagen (SFS 2014:307) trädde i kraft den 1 juli 2014 med ett uttalat syfte att slå mot organiserad brottslighet. Misstänkt penningtvätt kan dels upptäckas i samband med att poliser i yttre tjänst hittar kontanter eller annan fysisk egendom i samband med ett ingripande eller vid kontroll. Misstänkt penningtvätt kan även upptäckas via underrättelseinformation eller via annat ärende. Sådana ärenden är dock få, sett till samtliga misstänkta penningtvättsbrott. Sedan nya penningtvättsbrottslagen trädde i kraft har antalet anmälda penningtvättsbrott ökat kraftigt (tabell 1). Tidigare låg antalet anmälningar omkring 500 per år med en svag uppåtgående trend (Brå 2019:17). Maxstraffet för penningtvättsbrott är fängelse i högst två år. Är brottet att anse som grovt är straffskalan mellan sex månader upp till sex års fängelse. Straffet för penningtvättsförseelse är böter eller fängelse i högst sex månader (SFS 2014:307).

Tabell 1. Antalet anmälda penningtvättsbrott under perioden 2015–2022. Tabellen är hämtad efter studiens inriktning, Lag om straff för penningtvätt i Sverige mellan år 2015–2022. Källa: Brå (uå)

Brott	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Penningtvättsförseelse	17	12	31	234	73	227	230	230
Penningtvättsbrott	1080	1476	2219	5395	5715	7330	8526	13 022
Grovt penningtvättsbrott	286	434	469	842	602	1193	1027	906
Anmälda penningtvättsbrott	1383	1922	2719	6417	6390	8750	9783	14 158

⁵ De som tvättar pengar strävar efter att dölja pengarnas ursprung och att pengarna härrör från förbrottet. Ett förbrott kan vara vilket brott som helst som medfört ekonomisk vinning för gärningspersonen.

3.4 Tvångsmedel

Avsnittet behandlar de vanligaste tvångsmedlen som används vid arbetet med återtagande av brottsvinster inom studiens avgränsning.

3.4.1 Penningbeslag

Vid misstanke om penningtvätt eller näringspenningtvätt är det straffrättsliga tvångsmedlet penningbeslag brukbart (SFS 2014:307). Penningbeslag kan användas för fysiska pengar, fordran, kontobehållning, aktiedepå eller dylikt. Även elektroniska pengar är inkluderade (SFS 2011:755). Det är endast egendom som kan antas vara föremål för brott enligt penningtvättsbrottslagen som får tas i penningbeslag. Det behöver dock inte finnas någon skälig misstänkt person för att tvångsmedlet ska vara användbart. Misstanken knyts till föremålet/egendomen som antas vara föremål för brott enligt penningtvättsbrottslagen.

3.4.2 Förverkande

Egendom som förvärvats genom brott, till exempel kontanter som är resultat av narkotikaaffär, kan förverkas, om det inte är uppenbart oskäligt. Ett krav för att egendom ska kunna förverkas är att egendomen är en brottsvinst som kommer från ett förbrott (SFS 1962:700).

3.4.3 Utvidgat förverkande

Det finns möjlighet att förverka brottsvinster som inte är kopplade till det direkta brottet som utreds. För att det ska vara möjligt krävs att personen begått ett så kallad förverkandeutlösande brott exempelvis grovt bedrägeri, grovt skattebrott, narkotikabrott med fler. Kan ett förverkandeutlösande brott bevisas och det finns värdefulla tillgångar, ges möjlighet till utvidgat förverkande. För att det ska vara möjligt med utvidgat förverkande krävs dock att det förverkandeutlösande brottet har fängelse fyra år i straffskalan (Ekobrottsmyndigheten, uå).

3.4.4 Husrannsakan

Om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts vilket fängelse kan följa får husrannsakan genomföras. Syfte med husrannsakan är att ta föremål i beslag som kan vara till hjälp för utredningen (SFS 1942:740).

3.5 Ny förverkandelagstiftning

Vid tiden för denna studie ligger det ett förslag hos regeringen för ny förverkandelagstiftning. Dagens bestämmelser som styr förverkande består av flertalet författningar där majoriteten är drygt femtio år gamla. Justitierådet Petter Asp, regeringens utredare, har presenterat en ny förverkandeform: självständigt förverkande av brottsvinster (SOU 2021:100). Det innebär att brottsvinster ska kunna förverkas utan att behöva härledas till brott, det är den legala anskaffningsförmågan som ska vara kopplingen. Det ska räcka med att visa att egendomen och/eller tillgången har sin bakgrund i brottslig verksamhet. Fokuset ligger på egendomen och inte på personen. Förslaget innebär att åklagaren ska bevisa att egendomen är föremål för förverkande. I utredningen, som föranleder om föremålet ska förverkas, ska flertalet bedömningar göras såsom exempelvis var egendomen hittades och vad har personen för inkomst eller andra tillgångar på sina konton. Sedan får tingsrätten pröva om bevisningen är tillräcklig. Tingsrättens beslut ska vara överklagningsbart och överklagan ska ske till

hovrätten. Tvångsmedel såsom husrannsakan ska vara brukbart under utredningen. Det är främst den finansiella utredningen som kommer ligga till grund för förverkandebeslutet. Om utredningen visar att legal anskaffningsförmåga saknas, läggs en förklaringsbörd på motparten. Åtgärden är en del av regeringens 34-punktprogram mot gängkriminalitet (SOU 2021:100).

Vid tiden för denna studie (Återtagande av brottsvinster) har inte lagrådsremissen skrivits. Detta gör att det i nuläget inte går att uttala sig mer kring hur lagen kommer att se ut. Av Tidöavtalet⁶ framgår att det ska införas nya förverkandeformer. Dels att lagstiftningen som är föreslagen av förverkandeutredningen SOU 2021:100 ska genomföras, dels ska det utredas ytterligare om den som har samröre eller deltar i kriminella organisationer ska omfattas av särskild förverkandegrund med omvänd bevisbörd (Liberalerna, 2022).

3.6 Polisens satsning med återtagande av brottsvinster

Den 27 april 2021 undertecknade NOA:s chef Johan Olsson uppdragsdirektivet för återtagande av brottsvinster. Uppdragets syfte är att förstärka Polismyndighetens förmåga till tillgångsinriktad brottsbekämpning genom återtagande av brottsvinster. Detta för att försvåra för de kriminellas fortsatta brottslighet samt motverka nyrekrytering till kriminella miljöer. Målet med uppdraget är uppnått när Polismyndigheten kan visa en kontinuerlig ökning av förvarstagande av brottsvinster. Målet nås genom att den tillgångsinriktade brottsbekämpningen sker alla dygnets timmar, i all brottsbekämpande verksamhet. Alla led i den brottsbekämpande verksamheten ska tillämpa Polismyndighetens metoder och arbetssätt med återtagande av brottsvinster (Polismyndigheten, 2021a).

Arbetsätten och metoderna ska stödja de initiala utredningsåtgärderna för att säkra tillgångar när de påträffas. Utredningsåtgärder ska därefter möjliggöra förverkande eller initiera tillgångsinriktade åtgärder av andra myndigheter såsom Skatteverket, Försäkringskassan och Kronofogdemyndigheten. Arbetsätten och metoderna ska även stödja spårning och säkring av kriminellas tillgångar. För att detta ska vara möjligt förutsätter arbetsätten utbildningar, som anpassas till olika funktioner (Polismyndigheten 2021a).

Av uppdragsdirektivet framgår att alla medarbetare, förundersökningsledare och chefer inom Polismyndighetens brottsbekämpande verksamhet är målgrupp för uppdraget. Uppdraget har slutredovisats och godkänts av Johan Olsson, chef på NOA och har nu förts in i linjearbetet (Polismyndigheten, 2021a).

3.7 Kunskap inom Polisregion Stockholm idag

Vid tiden för denna studie har cirka 3000 medarbetare i region Stockholm genomfört utbildning i återtagande av brottsvinster. Utbildningstiden har varit olika lång beroende på funktion. För personal i yttre verksamhet är utbildningen 3,5 timme och för övrig personal är det en endagarsutbildning. Utbildningens syfte är att polispersonalen ska förstå möjligheterna och omfattningen kring kriminell ekonomi. Möjligheterna kring att dela information till andra myndigheter och kunskap i att omsätta juridik i praktiken kring de förverkandelagar som finns, har olika framgångsfaktorer. Mikael Falkhed, som är regional införandeansvarig (RIFA) i

⁶ Tidöavtalet är en skriftlig överenskommelse mellan de svenska riksdagspartierna Kristdemokraterna, Liberalerna, Moderaterna och Sverigedemokraterna som offentliggjordes den 14 oktober 2022. Avtalets slöts på Tidö slott, därav namnet.

region Stockholm, berättar att utbildningen ger en "ögonöppnare" kring möjligheterna som finns när den kriminella ekonomin angrips, både taktiskt och praktiskt men även fördelarna med att dela information till andra myndigheter. Falkhed upplever att poliser som arbetar praktiskt och operativt med återtagande av brottsvinster förstår vägen framåt. Dock upplever han att förståelsen och vikten av arbetet med återtagande av brottsvinster hos beslutsfattare högre upp är lägre. Falkhed har haft rollen som RIFA sedan 1 juni 2021. Projektet avslutades den 31 mars 2023 och arbetet med återtagande av brottsvinster har nu förts in i linjearbetet (M. Falkhed, personlig kommunikation, den 20 april 2023).

3.8 Polisutbildning och vidareutbildning

För att få arbeta som polis krävs en polisexamen som erhålls efter genomförd och godkänd utbildning. Polisutbildningen omfattar 2,5 år och är en uppdragsutbildning som regleras genom överenskommelse mellan Polismyndigheten och lärosäten (Polismyndigheten, 2022a). Av utbildningsplanen som reglerar Polisprogrammets formella ramar och innehåll framgår både allmänna och specifika mål. Det framgår även vad studenten förväntas ha för kunskap och förståelse samt färdigheter och förmåga efter avslutad utbildning. Det framgår inte av utbildningsplanen att polisutbildningen innehåller någon utbildning inom kriminell ekonomi eller att ämnet återtagande av brottsvinster berörs (Polismyndigheten, 2022a).

Inom Polismyndigheten finns det vidareutbildningar däribland utbildning till förundersökningsledare. Utbildningen ger polisman, bland annat, befogenheter att inleda förundersökning. Befogenheterna omfattar även olika tvångs- och utredningsåtgärder som bör vidtas inom ramen för en förundersökning. Kursen är en uppdragsutbildning som omfattar 12 högskolepoäng och ges bland annat via Umeå universitet (Umeå universitet, 2023). Efter godkänd utbildning kan polismannen söka tjänst som förundersökningsledare. Om tjänsten är i jourmiljö är tjänstetiteln jourförundersökningsledare (jour-FU). I arbetet med återtagande av brottsvinster är rollen som jour-FU central, då det är denne som polis i yttre tjänst kontaktar för rådfrågning och beslut om tvångsmedel.

4. Teoretiska utgångspunkter

Detta avsnitt presenterar de teoretiska ramverk som studien kommer att utgå ifrån vid diskussion av studiens resultat. Valda teorier är top-down bottom-up (Sannerstedt, 2001), street-level bureaucracy, (gräsrotsbyråkrat) (Lipsky, 2010), och scientific management (Winslow Taylor, 2006).

4.1 Top-down bottom-up

Top-down bottom-up är en välkänd implementeringsteori (Sannerstedt, 2001). Teorin bygger på styrning ur två olika perspektiv, top-down (uppifrån) och bottom-up (nedifrån). I en organisation som har en hierarkisk styrning, vilket Polismyndigheten har, kommer allt som oftast auktoritära beslut uppifrån organisationen, det vill säga med ett top-down styre. Förenklat beskrivet är bottom-up det motsatta, dock kan det vara problematiskt då det ofta inte finns en hierarkisk styrning nerifrån och upp i organisationen (Sannerstedt, 2001). En av fördelarna med top-down är att de ger möjlighet till snabb förändring (Thell och Persson, 2000). Arbetet med återtagande av brottsvinster är ett förhållandevis nytt arbetssätt för

polisen. Beslutet att arbetet är prioriterat är fattat högt upp i organisationen och är ett led i arbetet mot den organiserade brottsligheten, ett beslut fattat ur ett klassiskt top-down perspektiv (Polismyndigheten, 2021a; Sannerstedt, 2001). Bottom-up perspektiv å andra sidan utgår från medarbetarna, de längst ner i hierarkin, i detta fall poliser i yttre tjänst som utför det som är beslutat men även jour-FU. Bottom-up perspektivet konstaterar engagemang och deltagande hos medarbetarna där kunskap värderas positivt. Thell och Persson (2000) menar att en fördel med bottom-up perspektivet är att det skapar grund för kunskapsdelning och förbättrar medverkan av anställda. Detta eftersom det är deras kunskap som ligger till grund för att hitta och leverera optimeringar. Det är den enskilde polisen i yttre tjänst som har kunskap om framgångar och utmaningar med arbetsmetoden. Resultat vid användande av bottom-up är ofta en högre arbetsnöjdhet och högre engagemang och motivation hos de anställda (Thell och Persson, 2000). Vid implementeringen av arbetet med återtagande av brottsvinster skulle det därför finnas framgångsfaktorer i att inhämta underlag för hur det faktiska operativa arbetet går från de som arbetar operativt med det, som tidigare nämnts är både poliser i yttre tjänst och jour-FU. En nackdel med bottom-up är dock att det är mer tidskrävande än top-down.

Tidigare forskning visar att en kombination av top-down och bottom-up är att föredra. Styrning enligt endast top-down genererar inte tillräckligt engagerade medarbetare, vilket skulle kunna leda till att poliser i yttre tjänst slutar att arbeta offensivt och riktat mot den kriminella ekonomin, medan styrning enligt endast bottom-up inte tillför tillräckligt med resurser för genomförande av medarbetarnas initiativ (Stewart, 2015). En kombination av de båda perspektiven kan få organisationen att trivas ömsesidigt. Polismyndigheten sätter ramverket som definierar åtgärder för organisationens syfte. Polisledningen fastställer riktningen för organisationens utveckling. Hur syftet och den definierade visionen uppnås är upp till den enskilde medarbetaren, polisen i yttre tjänst och jour-FU, som vet vad som är lämpligast för organisationen.

4.2 Gräsrotsbyråkraten

Redan år 1980 gav den amerikanska statsvetaren Michael Lipsky ut sin första version av "street-level-bureaucracy - dilemmas of the individual in public services". Boken beskriver individens plats inom offentliga verksamheter såsom exempelvis polisen (Lipsky, 2010). Street-level bureaucrats kallas gräsrotsbyråkrat på svenska efter att Roine Johansson (2007) anpassat teorin efter svenska förhållanden.

En gräsrotsbyråkrat arbetar inom den offentliga sektorn och har till arbetsuppgift att fatta beslut för allmänheten såsom förmåner eller negativa åtgärder. Vanliga belysande exempel för gräsrotsbyråkrat är poliser och socialarbetare. I det vardagliga arbetet kommer gräsrotsbyråkraten i kontakt med allmänheten och har mandat att styra arbetet inom sitt handlingsutrymme, men har ingen beslutanderätt högre upp i organisationen (Johansson, 2007). I arbetet med återtagande av brottsvinster är det polisen i yttre tjänst som möter medborgare som kan misstänkas för brott och utifrån de förutsättningar gör polisen den första bedömningen av vad som behövs i ärendet för att kunna styrka brott, inom ramen för sitt handlingsutrymme. Behövs åtgärder som sträcker sig utanför den enskilde polisens handlingsutrymme är det jour-FU som kontaktas, för vidare beslut och åtgärder i ärendet.

Det är organisationen som gräsrotsbyråkraten arbetar i som sätter ramarna och tilldelar gräsrotsbyråkraten dennes handlingsutrymme. Beroende på vilken befattning som polisen har kan denne även ha olika stort handlingsutrymme (Johansson, 2007). Poliser i yttre tjänst som är utbildade förundersökningsledare har ett större handlingsutrymme och beslutsmandat än en polis i yttre tjänst som inte är utbildad förundersökningsledare, likväl att en polis som har tjänst som yttre befäl har utvidgat handlingsutrymme.

Det är polischefer högt upp i polisorganisationen som har beslutat att arbetet med återtagande av brottsvinster är ett prioriterat område. Däremot är det den enskilde polisen, längre ner i den hierarkiska organisationen, som implementerar besluten i den dagliga verksamheten, för denna studie poliser i yttre tjänst och jour-FU. Även om jour-FU är en sorts beslutsfattare är denne långt ner i den polisiära hierarkiska pyramiden och således även att anse som en gräsrotsbyråkrat. Det är den enskilde polisen och jour-FU förmåga att implementera besluten i den dagliga verksamheten som Lipsky (2010) menar är gräsrotsbyråkraterns handlingsutrymme. För att detta ska fungera på ett adekvat sätt krävs att den enskilde polisen, gräsrotsbyråkraten, har rätt förutsättningar och utbildning för uppgiften. Polisen i Sverige har ett stort handlingsutrymme och det ligger på den enskilde polisen att avgöra vad som är bäst för situationen där och då. Detta gäller både polisen som arbetar i yttre tjänst och jour-FU. Ingen situation är den andra lik, utfallet handlar till stor del om den enskilde polisens engagemang (Lipsky, 2010).

Alla som arbetar i offentlig sektor ses inte som gräsrotsbyråkrat utan det är oftast de som arbetar längre ner i den hierarkiska organisationen. Olika verksamheter har olika uppgifter varför handlingsutrymmet också justeras därefter (Johansson, 2007). I det dagliga arbetet förväntas gräsrotsbyråkraten att göra avvägningar och bedömningar i givna situationer. Polisen i yttre verksamhet ska inom ramen för sitt handlingsutrymme agera utifrån avvägningar och givna ramar. Därefter ska jour-FU ta vid arbetet/ärendet och således agera inom sitt handlingsutrymme som skulle kunna sägas vara något mer komplext med anledning av att de är beslutsfattare. I det polisiära arbetet finns lagar och styrdokument, men i dessa ges möjlighet för den enskilde polisen att med egen initiativförmåga tolka uppgiften (Johansson, 2007).

4.3 Scientific management

Scientific management växte fram under 1880-talet efter att industrialismen rotat sig och är idag en erkänd organisationsteori (Winslow Taylor, 2006). Frederick Winslow Taylor är upphovsman till teorin varför den även kallas för Taylorismen. Scientific management handlar om att ta kontroll över arbetsprocessen i syfte att nå maximal framgång. Drivkraften låg i att både företag och anställda skulle tjäna mer pengar och den ena framgången skulle inte utesluta den andra. Även om Polismyndigheten inte arbetar för att nå ekonomisk framgång har myndigheten andra mål som går att sätta i jämförelse, till exempel målet med att bedriva arbetet med återtagande av brottsvinster framgångsrikt och effektivt. Taylor menar att för att verksamhet ska bedrivas på bästa sätt behöver den baseras på vetenskaplig grund och ha sin utgångspunkt i att det ska vara rätt person på rätt plats med rätt utbildning och kompetens (Flaa et. al., 1998).

En polis i yttre tjänst ska kunna lite om väldigt mycket. Polisutbildningen utgör två års högskolestudier tillföljt av aspiranttjänstgöring som omfattar sex månaders praktik på

lokalpolisområde (LPO). Under polisutbildningen ska den blivande polisen lära sig tillräckligt för att arbeta i yttre tjänst i den ingripande verksamheten (IGV). Under grundutbildningen till polis ges inga fördjupande specialistkunskaper (Polismyndigheten, 2022a). I projektet med återtagande av brottsvinster har både poliser i yttre tjänst och jour-FU utbildats just för att kunna möta upp rätt person på rätt plats har rätt utbildning och kompetens då båda funktionerna är målgrupp för projektet (Polismyndigheten, 2021a).

Kärnan i scientific management ligger i fyra grundprinciper som handlar om vetenskapen kring arbete, urvalet av anställda, samverkan mellan arbete och teori samt samverkan mellan ledning och anställd. Problem som uppstod var att det var de anställda och inte fabriksledarna som hade kontrollen över produktionen. I arbetet med återtagande av brottsvinster är det poliser i yttre tjänst som har den operativ kunskapen och erfarenheten för arbetet. Poliserna är dock i behov av jour-FU beslut för att verkställa vissa operativa åtgärder, vilket betyder att även jour-FU behöver ha adekvat kunskap. För att nå framgång i arbetet behöver även polis i yttre tjänst och jour-FU ha en gemensam målbild.

I teorin för scientific management delades fabriken upp i mindre delar där de anställda arbetade med den delen som de var bra på och således arbetade ingen med hela processen. Begreppet ”löpande band” växte fram och med det menades att var anställd har sin uppgift och att ingen gör allt. Arbetsuppgiften kom också till den anställdes station och för att illustrera detta tas en nålfabrik som exempel. I fabriken är det en grupp som gör nålen, en grupp som gör knapphuvudet och en grupp som sätter fast knapphuvudet på nålen. Det skulle vara rätt person på rätt plats för rätt uppgift, arbetaren skulle tränas och utvecklas för just den specifika uppgiften som denne skulle utföra (Eklöf, 2017). Både polis i yttre tjänst och jour-FU har breda arbetsuppgifter, men arbetet med återtagande av brottsvinster är en del av deras arbetsuppgifter varför de båda funktionerna behöver ha rätt utbildning och kunskap för arbetet.

Scientific management bygger även på att förändring ska ske långsamt och genomtänkt, förändringar i organisationen ska inte komma ur förhastade beslut. Vidare menar teorin att personalen ska ha förståelse för förändringen och därigenom uppmuntras till förändring (Flaa et. al., 1998). Det är inte den enskilde polisen som beslutat att arbetet med återtagande av brottsvinster är ett prioriterat område, utan beslutet kommer högre upp i organisationen.

Scientific management lockade många i näringslivet men relativt snart insåg man problemen med idéerna vilket var att arbetarna bland annat gjordes till kugghjul som inte gavs möjlighet att tänka själva. Teorin tog inte hänsyn till att de enskilda arbetarna var människor som hade känslor, attityder och privata mål och intressen. Teorin om scientific management avtog och andra teorier tog över, dock lever många av idéerna kvar än idag och påverkar organisationer/verksamheter (Flaa et. al., 1998).

5. Metod

5.1 En kvalitativ forskningsstudie

Studien har haft som avsikt att ha en kvalitativ ansats och ett flexibelt tillvägagångssätt, vilket har möjliggjort en god insikt och ett bredare perspektiv. En förutsättning för den kvalitativa forskningsstudien är att forskaren söker svar på frågor som ”vad”, ”hur” och ”varför”. I

genomförandet av semistrukturerade intervjuer har det ställts de öppna frågorna vilket gör att respondenten kan ge den som genomför studien så mycket information som möjligt (Trost, 1997).

Intervjuer har genomförts och data från dessa har analyserats med tematisk analys (Braun och Clarke, 2006). Genom den tematiska analysen har teman och underteman arbetats fram som representerar de centrala resultaten. Studien har en hermeneutisk ansats inom vilken respondenternas förståelse och upplevelse har tolkats (Thurén, 2007). Studien präglas även av ett induktivt tillvägagångssätt vilket förenklat kan beskrivas som att man drar generella slutsatser utifrån insamlade data och genom data byggs och induceras en allmängiltig slutsats upp (Svensson, 2022). Analysen har inte präglats av valda teorier, utan analysen har styrts av studiens empiri.

5.2 Datainsamling

I denna studie har elva (11) intervjuer genomförts med poliser från region Stockholm och polisområde Stockholm Nord. För att få så öppna och detaljerade svar som möjligt använde sig studien av semistrukturerade intervjuer. En semistrukturerad intervju ger även respondenten möjlighet att ställa följdfrågor och den som genomför intervjun är inte strikt bunden till en intervjuguide. Alla respondenter har intervjuats enligt samma intervjuguide.

När intervjuguiden hade färdigställts genomfördes en pilotintervju med syfte att identifiera brister och testa intervjuguidens frågor. Det var en respondent som deltog i pilotintervjun och denne ingick i samma urvalsgrupp som övriga respondenter. Pilotintervjun genomfördes på samma sätt som övriga intervjuer. Respondenten fick informationsbrevet innan intervjun och gavs möjlighet att ställa frågor inför intervjun. Intervjuns utformning och intervjuguidens frågor visade sig ge det förväntade resultatet. Därav genomfördes endast en pilotintervju. Resultaten från pilotintervjun är inkluderad i studiens resultat (Boréus, 2022).

Respondenterna gavs villkoren för intervjun innan den startade. Flera av respondenterna var inte tillgängliga för fysiska intervjuer och därför genomfördes flera intervjuer via telefon, zoom och Jabber (polisens digitala plattform för möten på internet). Alla respondenter är verksamma i den yttre operativa polisverksamheten, det har därför inte varit möjligt för dem att intervjuas under arbetstid. De poliser som intervjuades kontaktades via befintligt kontaktnät. Det var svårare att få intervjuer med jour-FU där flera inte ville ställa upp på intervju då de ansåg att de hade för lite kunskap kring arbetet med återtagande av brottsvinster samt att de inte hade utrymme att avsätta tid för intervju.

Alla intervjuer spelades in med ljud efter att respondenterna lämnat sitt samtycke, vilket är något som Trost (1997) förespråkar. Under intervjun fördes även anteckningar. Varje intervju tog mellan 35 och 50 minuter. Ingen av respondenterna fick tillgång till intervjufrågorna i förväg, detta för att minska risken att de endast skulle besvara frågorna och utelämna annan viktig information (Jacobsen, 2002). Varje intervju startade med en presentation av studiens syfte och även en genomgång av etiska överväganden. Respondenten fick därefter presentera sig själv och därefter ställdes sedan kompletterande bakgrundsfrågor om det var nödvändigt. Efter bakgrundsfrågorna ställdes generella frågor för undersökningen "Berätta vad du vet om arbetet med återtagande av brottsvinster" och "Vad är din känsla för arbetet med återtagande av brottsvinster". Därefter ställdes mer avsmalnande frågor likt det tillvägagångssätt som Trost

(1997) förespråkar. De inspelade intervjuerna transkriberades innan analys av den insamlade data påbörjades.

5.2.1 Urval och deltagare

För att få svar på studiens frågeställningar har det varit nödvändigt att göra ett strategiskt val av intervjupersoner, nämligen poliser som arbetar i den ingripande verksamheten. Poliser som arbetar i den ingripande verksamheten är de som är uniformerade och åker radiobil. Det är de poliser som är i första ledet vad gäller arbetet med återtagande av brottsvinster och ofta de poliserna som hittar kontanter eller annan fysisk egendom i samband med ingripande eller vid kontroll.

Som polis i yttre verksamhet kan man ha förundersökningsutbildningen, utan att ha tjänst som förundersökningsledare. Utbildningen ger polisen befogenhet att fatta vissa beslut om exempelvis inledande av förundersökning och beslut om tvångsmedel. I denna studie ingår en (1) polis som arbetar i den operativa, yttre verksamheten med förundersökningsutbildning. Befogenheterna som utbildningen ger kan underlätta det praktiska polisarbetet, då det ges möjlighet att fatta beslut i det initiala skedet "där och då" för att sedan lämna över beslutsfattandet till jour-FU inne på polisstationen. Det finns både åklagare och polisiära förundersökningsledare och denna studie är avgränsad mot polisiära FU-ledare.

De poliser som är intervjuade kontaktades via befintligt kontaktnät, ett så kallat bekvämlighetsurval (Eriksson-Zetterquist och Ahrne, 2022). Efter genomförd intervju tillfrågades respondenten om denne känner till någon som kunde vara lämplig att intervjua, för att få till ett snöbollsurval (Eriksson-Zetterquist och Ahrne, 2022). Detta var dock endast möjligt vid ett par tillfällen då många tillfrågade tackade nej till medverkan. Av den anledningen är majoriteten av studiens deltagare ett bekvämlighetsurval. För att studien ska ha en hög trovärdighet är det viktigt att hålla en hög heterogenitet (Troost, 1997). Vid 2022 års utgång fanns det nästan 22 000 poliser i Sverige, av dessa är 34 % kvinnor. I studien har fyra (4) kvinnor och sju (7) män deltagit. Andelen kvinnor har ökat med en procentenhet sedan 2021 (Polismyndigheten, 2022b). Studiens fördelning av respondenter är i linje med hur fördelningen mellan man och kvinna ser ut inom Polismyndigheten. För att säkerställa studiens genomförbarhet valdes ett hanterbart antal intervjuer.

Tabell 2. Information om studiens respondenter.

Respondent	Kön	Tid som polis inkl. aspiranttid	Utbildad FU-ledare	Utbildad i metoden återtagande av brottsvinster	Annan akademisk utbildning
A1	Kvinna	7 år	-	Ja	-
A2	Kvinna	4 år	-	Ja	-
A3	Kvinna	8 år	Ja	Nej	-
A4	Man	5 år	-	Nej	-
A5	Man	5 år	-	Ja	Ekonomi
A6	Man	2 år	-	Ja	Ekonomi
A7	Man	3,5 år	-	Ja	-
A8	Man	2 år	-	Ja	-
A9	Man	2 år	-	Ja	-
A10	Kvinna	3 år	-	Nej	-
A11	Man	3 år	-	Nej	Juridik

5.3 Analys av data

För att analysera studiens insamlade data genomfördes en tematisk analys. Den tematiska analysen genomfördes stegvis där det första steget var att bekanta sig med den insamlade data. Därefter transkriberades intervjuerna. När intervjuerna transkriberades förnimmandes återkommande ord s.k. nyckelord. Orden analyserades och delades in i sex kategorier (Bilaga 3). De sex kategorierna analyserades och sammanfogades sedan till två teman som hade explicit koppling till studiens syfte och forskningsfrågor (Tabell 3). Den tematiska analysens sista steg är diskussion där teman förklaras och belyser vad studien kommit fram till (Braun och Clarke, 2006).

Det finns två förhållningssätt vad gäller litteraturen kopplat mot den insamlade data menar Braun och Clarke (2006). Det första förhållningssättet är att lämna litteraturen orörd fram till efter analysen för att undvika tunnelseende. Medan det andra förhållningssättet är att inkludera litteraturen vilket kan förstärka analysens kvalitet. Denna studie har valt det förstnämnda då öppenheten för data har prioriterats (Braun och Clarke, 2006). Detta kan beskrivas som att studien är styrd av empirin och inte av valda teorier.

Tabell 3. Framträdande kategorier och huvudtema från den tematiska analysen.

Kategorier	Huvudtema
Beslutsfattare Kunskapsnivå Syfte	Organisatoriska förutsättningar för att bedriva arbetet med återtagande av brottsvinster
Metod Behov Geografiskt läge	Förutsättningar för att effektivisera metoden

Ett exempel som var återkommande i intervjuerna var att respondenterna ansåg att de var i behov av konkreta exempel. Ordet ”konkret” valdes därför som nyckelord. Nyckelordet matchades sedan in i kategorin ”behov”. Kategorin ”behov” sammanfogades med kategorierna ”geografiskt läge” och ”metod”. De tre kategorierna sammanfattades till tema ”Förutsättningar för att effektivisera metoden”.

5.4 Studiens tillförlitlighet

Inom den kvalitativa forskningen består tillförlitligheten av fyra delar; trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och möjlighet att styrka och konfirmera (Guba och Lincoln, 1994). Dessa kommer att diskuteras i detta avsnitt.

5.4.1 Trovärdighet

Trovärdighet innebär att den som genomfört studien har bedrivit arbetet i enlighet med de regler som finns. En annan viktig aspekt i trovärdigheten ligger i den som genomfört studien har gett respondenterna och andra som bidragit med data resultaten av studien. Därigenom har deltagarna getts en möjlighet att godkänna resultatet eller komma med förslag på korrigeringar (Bryman, 2011). Alla respondenter och andra som bidragit med data till studien har getts möjlighet att inkomma med synpunkter, ingen har dock inkommit med förslag på justeringar eller korrigeringar.

5.4.2 Överförbarhet

Inom den kvantitativa forskningen talas om generaliserbarhet, detta kan liknas med överförbarheten inom den kvalitativa forskningen. Med detta menas om resultaten är användbara i andra miljöer och situationer (Bryman, 2011).

Studien har undersökt flera polisers tankar och kunskaper kring arbetet med återtagande av brottsvinster. Studien har tagit hänsyn till genus i urvalet och är fördelat enligt hur fördelningen män och kvinnor är i Polismyndigheten. Detta menar Trost (1997) är av vikt för att studien ska ha en hög trovärdighet. Studien har en geografisk begränsning till del av Stockholmsregionen men arbetsmetoderna sker på nationell nivå.

5.4.3 Pålitlighet

För att få en pålitlig studie krävs att den som genomför studien varit noggrann i arbetet och att studien presenterar samt redogör för alla moment i forskningsprocessen. I bedömningen om studien är pålitlig ligger även en bedömning av hur pass korrekta studiens slutsatser är (Bryman, 2011).

Denna studie presenterar samtliga moment i forskningsprocessen. Dock finns det ingen bred presentation av tidigare forskning inom ämnet varför studiens slutsats inte landar i en robust evidensbaserad slutsats. Polisvetenskap är ännu ett relativt utforskat ämne (Nägel och Vera, 2020). Arbetet med återtagande av brottsvinster i sin tur är en ny arbetsmetod för den svenska polisen, varför det inte heller finns någon nationell tidigare forskning att koppla an till. I diskussionen kring studiens pålitlighet behöver det beaktas att det kan vara svårt att lägga för stor vikt vid tidigare forskning, i synnerhet, på internationell nivå då olika länder har olika lagstiftning att förhålla sig till. Alla respondenter hade inte gått utbildningen i arbetet med återtagande av brottsvinster men samtliga visste vad det var och vad metoden innebär.

5.4.4 Möjlighet att styrka och konfirmera

Delen som behandlar möjlighet att styrka och konfirmera handlar om huruvida den som genomfört studien agerat i god tro. Bryman (2011) menar att den som genomfört studien inte får ha blivit påverkad av sina personliga värderingar eller den teoretiska inriktningen. I arbetet med denna studie har hänsyn tagits till aspekterna gällande möjlighet att styrka och konfirmera resultat.

5.5 Etiska överväganden

Lagen om etikprövning har som syfte att all forskning som avser material från människor ska etikprövas (SFS 2003:460). Detta gäller dock inte för högskoleutbildning på grund- och avancerad nivå utan enbart för studier på forskarnivå. Denna studie genomsyras av forskningsetiska ställningstaganden och utgår ifrån de fyra vägledande etiska principerna informationskravet, samtyckeskravet, nyttjandekravet och konfidentialitetskravet (Vetenskapsrådet, 2017). Utöver de fyra vägledande etiska principerna finns även forskningskravet som innebär att tillgängliga kunskaper utvecklas och fördjupas och att metoder förbättras (Vetenskapsrådet, 2002).

Studiens intervjuer genomfördes med respondenternas samtycke, den skriftliga informationen som lämnades till respondenterna finns i bilaga 1 och den muntliga informationen som lämnades till respondenterna finns i bilaga 2. Respondenterna fick information innan intervjuerna startade om att de inte behöver svara på frågor och att det går bra att närsomhelst under intervjun avbryta utan att presentera en orsak. Respondenterna har även informerats om att intervjuerna spelas in och att all insamlade data kommer att raderas så snart uppsatsen är godkänd. All insamlade data har förvarats på en lösenordskyddad dator.

Konfidentialitetskravet har uppfyllts genom att alla respondenter har tilldelats ett kodnamn som exempelvis A1, A2, A3 etcetera. Detta för att minska risken för identifiering (Bryman, 2011). Personliga uppgifter om respondenterna har behandlats med högsta konfidentialitet i överensstämmelse med personuppgiftslagen (SFS 1998:204). Respondenterna har informerats om att de citat som eventuellt kommer att användas för att illustrera resultaten inte ska kunna härledas till en person eller plats. Därmed kommer riskerna för att intervjupersonerna kommer att kunna identifieras minimeras.

Under intervjuerna har det inte noterats några känsliga kommentarer som har med polisens arbetsmetodik eller säkerhetsarbete att göra.

6. Resultat

Resultatet består av två huvudteman med två underteman vardera. Det första huvudtemat handlar om hur bristande kunskaper hos beslutsfattare påverkar arbetet med återtagande av brottsvinster. Det andra huvudtemat handlar om huruvida det finns ett behov av lokalförankring i arbetet med återtagande av brottsvinster och behov av utbildning för att uppnå effektivitet inom området.

Tabell 4. Översikt huvudteman och underteman.

Huvudtema	Undertema
Organisatoriska förutsättningar för att bedriva arbetet med återtagande av brottsvinster	Hierarkisk beslutsgång
	Bristande kunskap
Förutsättningar för att effektivisera arbetsmetoden	Lokal förankring
	Utvecklad utbildning

6.1 Organisatoriska förutsättningar för att bedriva arbetet med återtagande av brottsvinster

Det första huvudtemat visar vikten av att beslutsfattare besitter adekvat kunskap inom området. Det finns även resultat som visar på motivationsförskjutning hos poliser i yttre tjänst i samband med att ärende presenteras för jour-FU och de inte har samsyn.

6.1.1 Hierarkisk beslutsgång

Alla respondenter diskuterade att de som poliser på IGV (ingripandeverksamheten) är beroende av jourförundersökningsledare (jour-FU) beslutsfattande för att kunna få arbetet med återtagande av brottsvinster framgångsfullt. Utan jour-FU beslut kommer ärendena stagnera. Ett genomgående tema för respondenterna var att beslutsfattare, jour-FU, inte har samma kunskap och motivation som yttre polis har i arbetet med återtagande av brottsvinster. I tre av intervjuerna diskuterades hur motivationen hos den yttre personalen ändrades när de fått negativa besked av jour-FU.

”Någonstans är jag också förundersökningsledare men jag vet att om jag inte drar ärendet för jour-FU så kommer det inte bli glatt när vi kommer in och patrullen kommer känna att de blir motarbetade.” (A3)

Ambitionerna hos de som arbetar på IGV svalnar när de får övertala jour-FU att fatta beslut om tvångsmedel. En av respondenterna påpekade att de som arbetar som jour-FU har möjligheter att läsa på lagstiftningen till skillnad mot IGV personalen som är ute och inte har tillgång till lagboken på samma sätt. Vidare diskuterades att de som arbetar som jour-FU kan

vara inkommanderade på tjänsten och att deras incitament att anstränga sig lite extra genom att läsa något förarbete för att förstå lagstiftningen därmed kan brista.

Flera respondenter diskuterade att jour-FU kunskapsnivå jämfört med sin egen då de gått samma utbildning och att förundersökningsledarna dessutom har gått en längre version av utbildningen med återtagande av brottsvinster.

”...som om de inte riktigt vågar ta beslut på så lite pengar. Vi har fått en bra utbildning men alla jour-FU är inte riktigt med på hur vi ska jobba.” (A2)

”De flesta kriminella vi stöter på går runt och bär på pengar, allt från 2000 kronor till 15 000 kronor har de på sig. Det är sällan en jour-FU vill ta beslut på att beslagta till exempel 4000 kronor i kontanter. De tycker att det är för litet belopp.” (A2)

I intervjuerna framkom en diskussion om det inte är tillräckligt med den lagstiftning som finns men att beslutsfattare behöver bli mer kunniga och trygga i gällande rätt. A11 reflekterade över sina kunskaper kopplat mot juristutbildningen. Upplevelsen är att polisens sätt att tolka lagen och juridiken inte alltid överensstämmer med juristens sätt att tolka lagen.

”Det kanske skulle behövas specialistfunktioner som har jour. Att jour-FU kan ringa till exempelvis en FU-ledare med expertkunskap inom bedrägeri för att få råd. Det skiljer sig enormt om det sitter en förundersökningsledare från exempelvis bedrägeri på jour-FU stolen. Det har hänt mig och då fick jag massor av tips och förslag på frågor att ställa i förhör som gjorde att ärendet växte till ett större bedrägeriärende. Vilket det troligtvis inte gjort utan jour-FU förslag på vidare frågor.” (A11)

Samtliga respondenter anser att jour-FU har ett stort ansvar i arbetet med återtagande av brottsvinster, dels för att det är dem som fattar beslut, dels för att det är till jour-FU som yttre personal vänder sig till när de behöver stöd och/eller hjälp.

6.1.2 Bristande kunskap

Samtliga respondenter har betonat svårigheter med lagstiftningen vad gäller penningtvätt. Lagstiftningen beskrivs som snårig och komplex. Studiens respondenter upplever att det kan saknas kompetens hos jour-FU, de beslutsfattare som hanterar ärendena i det inledande skedet som yttre poliser arbetat med på fältet.

”Vi hittar pengar på folk ute och ringer till jour-FU för vidare beslut. Beroende på vem som tar emot samtalet kan det bli stopp. Ibland är det poliser som är nya i sin roll som FU-ledare som sitter där och inte så säkra i lagstiftningen vilket gör att man backar i stället för att köra på” (A4)

När patrullen fått ett negativt tvångsmedelsbeslut av jour-FU visar studien på att det heller inte upprättas en polisanmälan på penningtvätt eller näringspenningtvätt.

Flera respondenter reflekterade över att om inte tillräcklig kompetens finns hos patrullen på plats så kan det vara en lätt väg att ringa Kronofogdemyndigheten när det framgår att

personen i fråga har skulder till svenska staten. I samma kontext reflekterade de över att polisen då kan tvätta de kriminellas pengar om de inte misstänker brott som penningtvätt alternativt näringspenningtvätt. På frågan vad metoden har för för- och nackdelar gavs svaret:

”Vid samverkan med Kronofogdemyndigheten finns en risk att Polismyndigheten tvättar de kriminellas pengar om man inte gör allt som man ska innan. För att det ska vara hållbart behöver beslutsfattare vara offensiva även där.” (A5)

En av respondenterna reflekterade över att de som arbetar i den yttre verksamheten har stor bredd på kompetens och tjänsteår. Vilket kan ha bäring i arbetet med återtagande av brottsvinster och tillvaratagande av misstänkts rättigheter.

”På IGV har vi kollegor som jobbat allt från två veckor till decennier. När man då håller ett vittnesförhör och sen hör man hur det börjar luta mot att man når skälig misstanke. Där ska ju vittnesförhöret avbrytas och det ska inledas misstankeförhör i stället. Om det missas så tar man inte tillvara på misstänkts rättigheter vilket kan leda till tjänstefel.” (A7)

Två respondenter har akademisk utbildning inom ekonomi. De båda tar upp exempel gällande aktiebolag och kunskaper som de reflekterat över vid arbetet med återtagande av brottsvinster.

”Jag var på ett ärende där misstänkt var en rap-artist. Han berättade att pengarna som vi hittade kom från hans aktiebolag. Bara det att jag vet att det är olagligt att låna pengar från ett aktiebolag för privat bruk.” (A5)

Samtliga respondenter var eniga om att syftet med arbetet av återtagande av brottsvinster har en stor betydelse för arbetet mot den organiserade brottsligheten.

”Jag tror att det är det bästa sättet för att få slut på nyrekrytering av ungdomar till kriminella gäng.” (A3)

Arbetet med återtagande av brottsvinster är ett sätt att få ett helhetsgrepp om problematiken. De respondenter som genomgått utbildningen i återtagande av brottsvinster var eniga om att utbildningen var bra men inte tillräcklig för att tryggheten med att använda metoden ute skulle vara en självklarhet. De som inte genomgått utbildningen än var förvåntansfulla på att få gå den. I intervjuerna framkom det att utbildningen fått positiva recensioner varför de kände att det skulle bli extra kul att genomföra den. De har förhoppningar på att utbildningen kommer att ge de mer kunskap för att arbeta mer effektivt mot den kriminella ekonomin.

6.2 Förutsättningar för att effektivisera metoden

Inom studiens andra huvudtema framkom det att decentralisering kan vara en framgångsfaktor för att effektivisera arbetet med återtagande av brottsvinster. Majoriteten av respondenterna var eniga om att för att få till ett så effektivt arbete som möjligt skulle det med fördel implementeras en funktion som har arbetet som fokusområde på lokalpolisområdet. Studien visar även att det finns behov av fördjupad kunskap och mer utbildning.

6.2.1 Lokal förankring

Studien visar att det kan finnas en fördel med att ha en person som känner till den lokala problembilden och känner till de kriminellas tillgångar.

”Hade man kunnat få till en löpandeband princip mot våra nätverkskriminella hade det varit bra. Någon som känner till att X inte har de här tillgångarna och han har heller inte fått något arv eller liknande. Men jag tror aldrig att det kommer att bli så om ärendena landar på bedrägerisektionen.” (A3)

En annan respondent anser att det inte finns ett behov av kännedom gällande den lokala problembilden utan att det handlar om att det finns någon med specialistkunskap inom området.

”Den som fattar beslut behöver ha erfarenhet och kunskap om lagstiftningen. Jag tror inte att det finns så mycket vinst med fördjupad lokalkännedom.” (A7)

Vidare diskuterade fyra respondenter att det är en fördel men inte avgörande med lokal förankring. Den största vinsten finns i att det ska vara en person som har fördjupad kunskap som går att vända sig till vid frågor alternativt att jour-FU ska ha ett nätverk med personer som besitter specialistkunskap att vända sig till. Det var flera respondenter som diskuterade vikten av att personen är någon som den enskilda polisen känner och som det är enkelt att fråga. Majoriteten av studiens respondenter drog paralleller med någon som är ansvarig för trafikrelaterad brottslighet på lokalpolisområdet.

”...någon form av kontaktperson som man kan vända sig till eller som kontinuerligt skickar ut information om det här. På samma sätt som vi har trafikansvariga. Man vet direkt vem man ska ringa som har kunskapen i stället för att ringa någon högre upp i hierarkin. Att ha någon på en närmare nivå skulle göra att man känner sig mycket tryggare.” (A8)

En av de två respondenter som tidigare studerat ekonomi och som arbetar i ett välbärgat område, reflekterade enligt följande:

”Om en person som driver aktiebolag inte tar ut lön utan endast aktieutdelning, kommer det se ut som att denne nolltaxerar i vårt system. Om samma person exempelvis kör en porsche och har en Rolexklocka och sedan blir stoppad av polisen och polisen har för dålig koll kan det bli så att bil och klocka tas i beslag. Om vi då har någon som sitter och gör inre slagningar så kommer det

framkomma att denne driver ett aktiebolag och frågan kring nolltaxering, bil och klocka kommer att kunna redas ut på plats.” (A6)

I intervjuerna framkom reflektioner om lokala kriminella i det egna lokalpolisområdet. Den lokala polisen har ofta kunskap om de kriminella individerna och deras modus i sitt geografiska område. Den lokala polisen kan även ha kunskap om kriminella individers finansiella nätverk som de har bakom sig. För att komma åt de mer tongivande aktörerna behöver polisen komma i kontakt med ”springpojarna” och genom dem skapa sig en lägesbild. En respondent gör en jämförelse med en svamp där svampen är en del och svampmycelet som sträcker sig ut i marken är det som är intressant. Om det finns tid och möjlighet för områdespoliserna att arbeta med kontaktskapande och som yttre utredningsgrupp då anser respondenten att det kan finnas vinst i lokal förankring.

6.2.2 Utvecklad utbildning

Studien visar att det finns ett behov av att ha någon med fördjupad kunskap inom området att vända sig till och flera respondenter drog paralleller med när snabbare lagföring implementerades och framgångar med det.

”Lite mer som snabbare lagföring var från början att det finns tydliga steg för steg och lathundar som var väldigt användarvänliga. Det finns information på intrapolis men jag menar mer snabb, enkel information som vi på IGV kan använda oss av här och nu.” (A1)

Flera respondenter diskuterade hur de önskade få till sig kunskap och vad som skulle kunna vara gynnsamt för polisen att göra för att hjälpa den yttre personalen att bli mer effektiva. Studien visar att ett sätt skulle kunna vara att påminna poliserna i den yttre verksamheten om arbetet med återtagande av brottsvinster.

”I de veckobrev som skickas ut med aktuell information skulle det med fördel läggas in en påminnelse om arbetet med den kriminella ekonomin. Jag vet att stationsbefäl gjort det när de vill att vi ska uppmärksamma något särskilt. Det gör att man inför varje arbetspass bli påmind. Vi ska kunna så mycket och har så mycket i huvudet hela tiden.” (A9)

Inom polisen finns en arbetsmetod som heter reflektioner i vardagen (RIV).⁷ Flera av respondenterna reflekterade över RIV i sammanhanget. Förslagen som de lämnade var att det skulle tas fram ett färdigt koncept med domar, praxis, frågeställningar som de kunde arbeta med vid gruppdagar. Det gjordes även jämförelse med utbildning där det ingår både teori och praktiskt jobb. De respondenterna som genomfört utbildningen i återtagande av brottsvinster var nöjda men samtliga uppgav att de saknade den praktiska delen. Det fanns en samsyn om att det elektroniska utbildningsmaterialet på polisens utbildningssida ”pingpong” inte var tillräckligt bra för den här sortens utbildning. Samtliga respondenter diskuterade att det var

⁷ Metoden har ett förhållningssätt som utvecklar dialogen om uppdraget och skapar förutsättningar för ett tillitsbaserat ledarskap som ger förtroende, ökat ansvarstagande, motivation och delaktighet (Petersson, 2020).

problematiskt att genomföra elektroniska utbildningar när man arbetar i den ingripande verksamheten. Den tiden som ges för sådan utbildning är utbildningsdagar och då finns det andra utbildningar där den enskilde polisen integrerar med andra i sin arbetsgrupp som är mer värdefulla, givande och utmanande på djupare sätt då det ges möjlighet till diskussion i grupp.

Studien visar att ämnet är komplex med en komplicerad lagstiftning tillsammans med för lite utbildning. Flera respondenter diskuterar fördelarna med metoden och att det är ett offensivt sätt att jobba med återtagande av brottsvinster. Men det är svårt med tiden då den ingripande verksamheten är händelsestyrd och att den utbildningen de har är relativt liten i förhållande till allt de ska jobba med. I nuläget är det en ansträngd situation med det eskalerande skjutvapenvåldet vilket flera respondenter reflekterat över. De blir tilldelade andra arbetsuppgifter, vilket gör att arbetet med återtagande av brottsvinster inte blir prioriterat i linjearbetet.

Vid intervju tillfällena var det blandad kunskap kring den nya förverkandelagstiftningen som beräknas komma. De respondenter som kände till den välkomnar den med öppna armar.

”Bra! Bevisbördan ligger annars alltid på polisen och sen är det någon liten detalj som inte går att bevisa som gör att ärendet faller. Vid skattebrott är det alltid den misstänkte som ska bevisa sin oskuld. Borde vara likadant vid misstanke om penningtvätt.” (A7)

Flera respondenter har reflekterat över risken med att ha bristande utbildning. En av respondenterna reflekterade särskilt över om inte gällande lagstiftning är tillräcklig, att det kan finnas risker med den nya förverkande lagstiftningen med omvända bevisbörda ur ett större perspektiv:

”Vad händer när människor med för mycket makt kan styra i vilken riktning polisen arbetar?” (A11)

För att Polismyndigheten ska bli ännu bättre och mer effektiv i arbetet med återtagande av brottsvinster diskuterades av en respondent att denne aldrig hört talats om begreppet under sin tid på polisutbildningen.

”Jag fick ingen utbildning inom området under min tid på polisutbildningen. Det är ändå en utbildning på 2,5 år som ger mig grunderna för det polisiära och gör en till polis. Där borde de i alla fall lägga grunden för hur man ska tänka vid återtagande av brottsvinster.” (A10)

Sammanfattningsvis var respondenterna överens om att arbetet behöver drivas mer kontinuerligt. Förslagen som omnämns i intervjuerna är att utbildningen kring återtagande av brottsvinster bör innehålla både teoretisk och praktisk utbildning. Polismyndigheten bör ta fram material som kan användas som RIV på grupp-/utbildningsdagar. Den fortsatta implementeringen bör gå till på samma vis som med snabbare lagföring, där det fanns någon som kunde metoden när patrullen ringde och gick efter checklistor, metoden var den samma oavsett vilken jour-FU som svarade när patrullen ringde. Studien har en respondent som även

är utbildad förundersökningsledare och även denne delar upplevelsen om att jour-FU inte alltid har samma offensiva tankesätt som de som arbetar i yttre tjänst.

7. Diskussion

Denna studie ska utforska vilka svårigheter och utmaningar som poliser i yttre tjänst upplever inom ramen för arbetet med återtagande av brottsvinster. Studien ska även utforska vad poliser i yttre tjänst anser behövs för att arbetet med återtagande av brottsvinster ska uppnå en högre grad av effektivitet.

Resultatet visar att poliser som arbetar i yttre tjänst upplever att beslutsfattarens kunskap för arbetet med återtagande av brottsvinster har brister. Studien visar även som en följd av att beslutsfattare saknar adekvat kunskap och utbildning kan leda till att poliser i yttre tjänst tappar sin motivation. De poliser som har intervjuats har även uttryckt önskemål om mer och fördjupad utbildning riktad till dem för att de ska känna sig trygga i arbetet. Vidare har de lämnat förslag på att utbildning ska genomföras i två steg, först teoretiskt och sedan operativt tillsammans med utbildare.

7.1 Bristande kunskap hos beslutsfattare hämmar arbetet

Det är ett relativt nytt arbetssätt som polisen infört med återtagande av brottsvinster. Beslutet kommer uppifrån organisationen och är ett led i arbetet mot den organiserade brottsligheten som finner en stark drivkraft i ekonomisk vinning (Brå, 2017). Beslutsgången kan förklaras genom teorin top-down bottom-up (Sannerstedt, 2001). Fördelen som Thell och Persson (2000) diskuterar är att det med ett top-down styre går att få till snabba förändringar. I detta fall implementeringen av en ny och ytterligare arbetsmetod för den enskilde polisen. En fördel med bottom-up perspektivet är att just de som arbetar med den specifika uppgiften, den enskilde polisen, besitter kunskapen om framgångar och utmaningar i det nya arbetssättet. Det problematiska är dock att Polismyndigheten inte är en bottom-up styrd organisation utan besluten kommer uppifrån den hierarkiska pyramiden, det vill säga med ett top-down styre. En kombination av top-down och bottom-up menar Stewart (2015) kan få organisationen att trivas ömsesidigt. Vid implementeringen av arbetet med återtagande av brottsvinster finns det därför framgångsfaktorer i att inhämta kunskap från de poliser som de facto arbetar med metoden, för att beakta bottom-up perspektivet. En nackdel med bottom-up är att det är mer tidskrävande än vad top-down är. Dock menar Thell och Persson (2000) att det finns positiva effekter att arbeta utifrån ett bottom-up perspektiv och att det ena inte behöver utesluta det andra. Denna studie kan bidra med ett bottom-up perspektiv för ett beslut som redan är taget ur en top-down styrning. Ett bottom-up perspektiv kan även ge medarbetarna ökad motivation vilket sällan är utgången vid beslut som fattats endast ur en top-down aspekt. Att Polismyndigheten skulle lyssna på de som arbetar operativt med återtagande av brottsvinster skulle kunna generera större framgång inom ämnesområdet.

Både polis i yttre tjänst och jour-FU är att anse som gräsrotsbyråkrat med visst tilldelat handlingsutrymme utifrån var de befinner sig i organisationen (Lipsky, 2001). Polisen i yttre tjänst har handlingsutrymme att hantera situationen vid det specifika fordonsstoppet där det exempelvis påträffas en större mängd kontanter. På samma vis har jour-FU sitt handlingsutrymme för att fatta vissa beslut gällande exempelvis tvångsmedel såsom

husrannsakan och beslag, vilket kan förklaras med teorin om gräsrotsbyråkratens handlingsutrymme (Johansson, 2007). Besluten grundas inom ramen för gällande lagstiftning och med beaktning av åtgärdens proportion jämt mot brottets dignitet, vilket inte alltid är en enkel avvägning. I synnerhet inte i den polisiära vardagen vi kan se idag där prioriteringen för jour-FU kan vara mellan grovt brott mot person och penningtvätt med kanske inte betydande belopp. Att då jour-FU som beslutsfattare är trygg i beslutsfattandet skulle kunna förenkla processen och därmed skulle det ena inte behöva utesluta det andra.

Utöver att polisen i yttre tjänst och jour-FU har det handlingsutrymme som Polismyndigheten och lagstiftningen tilldelat dem, kommer även personliga referensramar att påverka. Detta medför att aspekter såsom tidigare kunskap, erfarenhet och egenintresse kan komma att göra så att handlingsutrymmena för olika poliser i yttre verksamhet och olika jour-FU används på olika sätt.

Studien har visat att poliser i yttre tjänst upplever att beslutsfattare, jour-FU, brister i nödvändig kunskap. Detta kan förklaras med teorin om scientific management som menar att för att nå framgång behöver det vara rätt person på rätt plats med rätt utbildning. Vidare menar teorin att de som arbetar med projektet behöver ha förståelse för förändringen, det vill säga i detta fall det nya arbetssättet (Flaa et. al., 1998). Polismyndigheten har själva utrett att det går att se tendenser att de förundersökningsledare med minst erfarenhet och kompetens placeras först i utredningskedjan, i praktiken jour-FU (Polismyndigheten, 2018). Detta skulle kunna påverka arbetet i negativ riktning då de kriminella brottsuppläggen ständigt går mot en mer komplex karaktär, varför både erfarenhet och kompetens behövs i främsta ledet (Brå, 2017). En risk att inte ha rätt kompetens i befattningen som jour-FU är att rättssäkra och effektfulla initiala utredningsåtgärder inte blir genomförda. Det kan dock vara av vikt att påminnas om att både en polis i yttre tjänst och en jour-FU ska kunna lite om väldigt mycket, vilket sällan ger någon av befattningarna möjlighet till att specialisera sig inom visst område. Varför det å andra sidan kanske skulle vara en fördel med spetskompetens inom visst område, förslagsvis kriminell ekonomi/återtagande av brottsvinster i tjänsten som jour-FU, för att då kunna möta upp den komplexa lagstiftningen och därmed få långtgående förstahandsåtgärder utförda. Vilket dels skulle öka chansen att uppnå de effektmål som Polismyndigheten beslutat avseende återtagande av brottsvinster inom det prioriterade området (Polismyndigheten, 2021a). Men även för att säkra förundersökningen med effektiva och kraftfulla åtgärder och därmed öka chansen för att nå lagföring och en fällande dom. Att utreda och beivra brott som hör under allmänt åtal är en av polisens uppgifter och som regleras i polislagen (SFS 1984:387).

En förutsättning för att återtagandet av brottsvinster ska hålla hela vägen är att jour-FU och den enskilde polisen har en gemensam målbild med arbetet. I denna studie framkommer det att vid de tillfällen som jour-FU anser att det är en för låg summa att ta i beslag så upprättas heller ingen brottsanmälan om penningtvätt. I praktiken är det att anse som rapporteftergift⁸ för ett brott som inte är möjligt att ge rapporteftergift för. Brott som lyder under allmänt åtal har polisman skyldighet att rapportera enligt polislagen (SFS 1984:387). Även om den enskilde polisen i yttre tjänst upprättar en brottsanmälan har jour-FU inom ramen för sitt

⁸ Rapporteftergift är ett beslut som polisman kan ta när denne bedömer att en erinran (tillsägelse) kan anses tillräcklig och att det är uppenbart att brottet inte skulle föranleda annan påföljd än böter (SFS 1984:387).

handlingsutrymme befogenhet att inte inleda förundersökning för brottet om denne inte anser att det finns fog för beslutet (Lipsky, 2010). Det finns olika grunder för att inte inleda en förundersökning, detta är dock utanför ramen för denna studie varför de inte presenteras närmare.

Av uppdragsdirektivet framgår att alla medarbetare, förundersökningsledare och chefer inom Polismyndighetens brottsbekämpande verksamhet är målgrupp för uppdraget. Arbets sättet och metoden ska stödja de initiala utredningsåtgärderna för att kunna säkra tillgångar när de påträffas (Polismyndigheten, 2021a). För att arbetet med återtagande av brottsvinster ska ha bäring behöver målgruppen ha intresse och rätt kunskap för att kunna utföra arbetsuppgiften, vilket finner styrka i både bottom-up och scientific management (Thell och Persson, 2000; Flaa et. al., 1998). När målgruppen har adekvat kunskap kommer de själva kunna välja hur handlingsutrymmet ska användas (Johansson, 2007).

Polisen kan sedan en tid tillbaka hjälpa Kronofogdemyndigheten med distansutmätning, vilket innebär att en person som har skulder hos Kronofogdemyndigheten och som blir stoppad av polisen kan få egendom utmätt. Utmätningen är dock sekundär. Blir personen misstänkt för penningtvättsbrott och egendomen blir föremål för beslag är tvångsmedel enligt rättegångsbalken primära. Genomförs inte rätt initiala utredningsåtgärder skulle det i förlängningen kunna anses som att Polismyndigheten medverkar i att tvätta pengar genom att personens skulder betalas av med kriminella pengar. Varför det är viktigt att kunskap finns hos rätt personer.

För att uppnå de effektmål som Polismyndigheten beslutat (kontinuerlig ökning av förvarstagande av brottsvinster) behöver Polismyndigheten arbeta för att rätt person är på rätt plats för rätt uppgift och att denne tränas och utvecklas för den specifika uppgiften, i detta fall återtagande av brottsvinster (Polismyndigheten, 2021a; Flaa et. al., 1998). I synnerhet eftersom brottsuppläggen blir mer avancerade (Brå, 2017).

Arbetet med återtagande av brottsvinster har nyligen blivit en del av den polisiära linjeverksamheten. Av den anledningen kan det finnas förklarliga skäl till att det inte har gått att hitta något om arbetet med kriminell ekonomi eller återtagande av brottsvinster i kursplan för polisutbildningen. Om arbetet med återtagande av brottsvinster blir en del av polisutbildningen kommer arbetet i sig bli en naturlig del av den polisiära vardagen, såväl för den enskilde polisen som för jour-FU. Cram (2013) betonar vikten av att arbetet blir implementerat i den polisiära vardagen för att lagstiftningen ska ha bäring. Vilket är en viktig komponent att ha med sig när Sverige inom kort, troligtvis, får en ny förverkandelagstiftning. För att den nya lagstiftningen ska ha bäring behöver kunskap implementeras. Det går att se det som att den nya lagstiftningen kommer att ge polisen ny arbetsuppgift. Lipsky (2010) menar att det ofta är gräsrotsbyråkraten längst ner i pyramiden som lider av resursbrist då efterfrågan av tjänster ofta stiger när tillgången ökar. När den nya lagstiftningen kommer finns en risk att detta resonemang blir verklighet då var polis är fri att agera inom sitt handlingsutrymme och där även personliga preferenser och tidigare kunskaper har betydelse.

Alla jour-FU har tidigare varit polis utan beslutsfattande mandat. Om jour-FU skulle besitta grunderna för ämnesområdet från början skulle inte den fördjupade kunskapen, som ett beslutsfattande innebär, behöva bli så omfattande och komplex som det är i nuläget. Väl värt att påminna om är att polisycket i sig är komplext (Marenin, 2004). Av den anledningen är det

därför viktigt att jour-FU är trygg i sitt beslutsfattande. Resultatet av arbetet med återtagande av brottsvinster har visat sig vara en effektiv metod i arbetet mot den organiserade brottsligheten (SOU 2021:100; Brå, 2008; Cram, 2013; McFeely, 2001). Denna studie bidrar till att öka förutsättningar för Polismyndigheten att utveckla ett evidensbaserat arbetssätt inom ämnesområdet och bidrar även med ett bottom-up perspektiv till ett redan fattat beslut ur ett top-down perspektiv (Flaa et. al., 1998; Sannerstedt, 2001).

Det får heller inte glömmas bort att arbetet med återtagande av brottsvinster även är ett prioriterat område enligt EU-kommissionen och därmed även ett prioriterat område ur ett större perspektiv (Justitiedepartementet, 2021). Vilket även skulle kunna vara att anse som ett beslut fattat ur ett top-down perspektiv då Sverige som stat är en del av EU (Sannerstedt, 2001).

7.2 Medarbetardrivet arbete når effektivitet

Arbetet med återtagande av brottsvinster är ett prioriterat område för polisen. Studien visar att det kan finnas en fördel med att ha specialistfunktion inom ämnet lokalt men att det inte är avgörande. Polismyndigheten är en hierarkiskt styrd organisation, med ett klassiskt top-down styre (Sannerstedt, 2001). Beslutet om att arbeta med återtagande av brottsvinster är ett beslut från den högsta ledningen, som sedan ska verkställas av den enskilde polisen i linjeverksamheten utifrån dennes handlingsutrymme (Lipsky, 2010). Vid top-down styrning kan snabba förändringar leda till problematik. Studien tyder på flera top-down styrningar, dels från NOA, den högsta ledningen, och ner i organisationen, dels från jour-FU till den enskilde polisen. Teorin om scientific management förespråkar försiktiga förändringar, där personalen förstår innebörden (Flaa et. al., 1998). Ett sätt att låta personalen förstå innebörden skulle kunna vara utbildningen som givits i Polisregion Stockholm (studiens avsnitt 3.7).

Polismyndigheten har satt en ram som organisationen ska förhålla sig till. Dock förklarar studien att jour-FU kan brista i nödvändig kunskap vilket i sin tur påverkar den enskilde polisen i dennes handlingsutrymme för linjeverksamheten (Lipsky, 2010). Studien har försökt att hitta exempel där bottom-up perspektivet belyses i den polisiära verksamheten, men detta har misslyckats efter genomförda efterforskningar. Detta betyder dock inte att sådana exempel inte finns, utan bara att de inte kommit till författarens vetskap.

Det finns ett behov av att tillgängliggöra specialistkunskap inom ämnet, exempelvis via telefon. Specialistkunskapen skulle kunna finnas i den egna arbetsgruppen såsom det finns vissa poliser som har vidareutbildning inom trafikbrottslighet och dess lagstiftning. För att få ut så stor effekt som möjligt av specialistkunskapen är det av vikt att denne själv visar intresse för att motivationen ska bestå och effekten bli så stor som möjligt. Specialisten skulle även kunna sprida kunskapen vidare i den egna arbetsgruppen. Ett sätt att angripa detta på skulle kunna vara att ta vara på den befintliga kunskapen som redan finns i arbetsgruppen. Tid att dela kunskap med kollegor skulle exempelvis kunna vara vid arbetsplatsmöten (APM) eller vid tillfällen för reflektioner i vardagen (RIV). Både APM och RIV sker kontinuerligt i den polisiära vardagen. Ett annat alternativ är att specialistfunktionen finns hos jour-FU. Kunskap är en förutsättning menar Marenin (2004) och för att kompetensen ska kunna bibehållas och utvecklas behöver även övningar ske kontinuerligt. För att övningarna ska ha bäring behöver de vara verklighetstroga den polisiära vardagen, ett resonemang som finner stöd i teorin om scientific management (Flaa et. al., 1998). För att undvika likartad problematik som uppstod i

fabrikerna vid scientific managements uppkomst, det vill säga att det var arbetarna som hade kunskapen och att fabriksledarna därför tappade kontrollen över produktionen, är det av stor vikt att beslutsfattare har god kunskap inom området, då det fortfarande är de som tar beslut. Som tidigare nämnts är en viktig faktor i arbetet med återtagande av brottsvinster att rätt person är på rätt plats med rätt utbildning och erfarenhet, allt för att Polismyndigheten ska nå bestämda mål vilket är kontinuerlig ökning av återtagande av brottsvinster.

Polismyndigheten är en centraliserad organisation med ett top-down styre, vilket innebär att beslutsfattare högre upp i organisationen kan ta beslut snabbt och effektivt. Vilket underlättar i situationer när det exempelvis identifierats kunskapsluckor på visst ställe i organisationen. Då kan förflyttning ske internt för att styrka upp med kunskap och erfarenhet inom området. Inom ett relativt nytt arbetsområde, som återtagande av brottsvinster är, skulle det med fördel gå att inhämta erfarenhet och kunskap från expertisområden som exempelvis bedrägerisektionen. En risk vid en sådan förflyttning är dock att den polis som blir förflyttad inte är motiverad till förflyttningen vilket kan medföra att den goda idén inte når full styrka. Rätt person på rätt plats är, likt en organisatorisk förutsättning, även en förutsättning för att arbetet ska kunna effektiviseras. Likt scientific management även påpekar behöver polisen, gräsrotsbyråkraten, förstå och uppmuntra förändringen då det är denne som utgör åtgärderna i det operativa ledet även om beslut kommer uppifrån organisationen (Flaa et. al., 1998; Lipsky, 2010; Sannerstedt 2001).

Denna studie har visat att poliser som arbetar operativt i linjeverksamheten tycker att lagstiftningen är svår och har lämnat önskemål om fördjupad, praktisk utbildning. Det finns en motivation hos medarbetarna som bör tas tillvara på, vilket ett bottom-up perspektiv skulle kunna bidra med (Sannerstedt, 2001). De enskilda poliserna vill, inom sitt handlingsutrymme, nå en djupare kunskap om arbetsuppgifter som hör till deras vardagliga arbete (Lipsky, 2010). När poliser i yttre tjänst får den kunskap och erfarenhet som erfordras kommer fler brottsvinster kunna återtas, vilket Cram (2013) menar är ett sätt att stävja tillväxten av den kriminella ekonomin och organiserad brottslighet. Detta går även helt i linje med Polismyndighetens effektmål för uppdraget om återtagande av brottsvinster, vilket även förslaget om ny förverkandelagstiftning gör (Polismyndigheten, 2021a; SOU 2021:100). Det är dock av vikt att beslutsfattare även har adekvat utbildning för att metoden ska få bäring, eftersom det är de som fattar de beslut som yttre personal sedan verkställer praktiskt. Det är angeläget att Polismyndigheten tar vara på den yttre polispersonalens driv och motivation i frågorna för att arbetet ska nå effektivitet. För att den yttre polisens engagemang ska tas vara på behöver motivation, engagemang och kunskap korrelera med jour-FU som är beslutsfattare och som den yttre polisen är beroende av. Vilket går i linje med att rätt person på rätt plats, som är en av grundprinciperna i scientific management teorin (Flaa et. al., 1998). Med en högre motivation och engagemang hos poliserna kommer deras kunskaper i ämnet att öka och därmed även flexibiliteten inom handlingsutrymmet (Lipsky, 2010; Johansson, 2007).

I denna studie har det framkommit förslag på förbättringar som den enskilde polisen anser skulle vara till gagn för Polismyndigheten i stort i arbetet med återtagande av brottsvinster. De förslag som har lämnats tar avstamp i scientific management, att det ska finnas en samverkan mellan praktik och teori samt samverkan mellan ledning och anställd. Där ledning i denna aspekt är jour-FU och den enskilde polisen är anställd (Flaa et. al., 1998).

Om eller när den nya förverkande lagstiftningen träder i kraft är det viktigt att både poliser i yttre tjänst och jour-FU får god kunskap om hur lagen är tänkt att fungera, i synnerhet då det inte kommer att finnas praxis eller prejudikat att referera till. Påståendet finner bäring i Merenin (2004) som poängterar att utbildning behöver ske kontinuerligt för att effekt ska uppnås.

Om polis i yttre tjänst, polisens ansikte mot medborgarna, och jour-FU, som är beslutsfattare, inte har den kunskap som krävs för att rättssäkra åtgärder och beslut ska kunna fattas kan rättssäkerheten hotas. Vilket i förlängningen kan vara ett hot mot demokratin. Lagen som var tänkt att vara en pusselbit i arbetet mot den organiserade brottsligheten blir bara ett ”bläck på ett papper” som inte når den effekt som lagen var avsedd för. Vidare går att fundera kring risker med att ge Polismyndigheten för stora möjligheter till tvångsmedel. Polisen får varje år sitt uppdrag av regeringen genom regleringsbrevet. I det omtumlande samhälls- och politiska klimat som råder skulle det finnas risk att objektiviteten inte upprätthålls och att de mänskliga rättigheterna kränks beroende på hur den politiska vinden blåser.

Studiens resultat visar att poliser i yttre tjänst är motiverade för arbetet med återtagande av brottsvinster och vill göra vad de kan inom ramen för sitt handlingsutrymme. I det polisiära arbetet finns lagar och styrdokument, men i dessa ges möjlighet för den enskilde polisen att med egen initiativförmåga tolka uppgiften (Johansson, 2007). Detta medför att polisen i yttre tjänst kan ha en högre initiativförmåga som till följd ger en högre erfarenhet inom ämnet än vad jour-FU har. Jour-FU behöver endast agera som en följd av polisen i yttre tjänst agerande. Det kan dock uppstå skav om de två gräsrotsbyråkraterna tolkar arbetet med återtagande av brottsvinster olika eller inte delar målbild för arbetet.

Poliser i yttre tjänsts handlingsutrymme är begränsat varför jour-FU kunskap och engagemang har stor betydelse för att nå en högre grad av effektivitet. I arbetet med återtagande av brottsvinster finns flera top-down styrningar, dels den från NOA som beslutat att arbetet är prioriterat, dels utifrån relationen jour-FU vs. polis i yttre tjänst. Men även ur ett top-down perspektiv genom att beakta att arbetet med återtagande av brottsvinster även är prioriterat för EU-kommissionen. Vilken i sin tur blir en top-down styrning jämfört mot Sverige som stat och Polisen som myndighet ur ett större perspektiv. Utöver detta ska de personer som är målgrupp för arbetet med återtagande av brottsvinster, vilket är alla medarbetare, förundersökningsledare och chefer inom Polismyndighetens brottsbekämpande verksamhet, ha adekvat utbildning och kunskap för arbetet (Polismyndigheten, 2021a). Därmed bör både gräsrotsbyråkratens handlingsutrymme, bottom-up perspektivet och scientific management tas i beaktning något som går i linje med vad Sannerstedt (2001) menar.

7.3 Metodreflektion

En styrka med studien är att data inhämtats från de poliser som arbetar operativt med återtagande av brottsvinster. Studien har även en styrka i att fler intervjuer genomfördes efter att mättnad var uppnådd, vilket gjordes för att säkerställa att mättnad faktiskt var nådd. Dock är studien liten med hänvisning till att arbetet med återtagande av brottsvinster är ett prioriterat område på nationell nivå. Studiens data inhämtades genom semistrukturerade intervjuer. En risk med metoden var att den som genomförde intervjuerna styrde respondenterna, vilket i sin tur kan leda till att studiens tillförlitlighet ifrågasätts. Därav var det viktigt att ställa så neutrala frågor som möjligt under intervjun (Johannessen och Tufte,

2003). Med kvalitativa studier finns även en risk eller möjlighet till två skilda resultat som båda kan anses vara trovärdiga. ” *Both versions of the same reality coexist because reality is multilayered*” (Cohen, Manion och Morrisson, 2011). Det föreligger även risk för feltolkningar och att information går miste vid genomförande av intervjuer (Bryman och Bell, 2017). Respondenterna fick välja själva var och hur intervjun skulle genomföras. De flesta valde att genomföra intervjun via telefon. I och med att detta var respondenternas egna val så är det en stor chans att de kände sig mer bekväma och därmed pratade mer öppet (Eriksson-Zetterquist och Ahrne, 2022). En risk är dock att närheten mellan respondent och den som genomförde intervjun tappas eftersom de inte befann sig i samma rum. En annan reflektion är att eftersom många av intervjuerna genomfördes via telefon hade det geografiska området inte behövt vara begränsat och därmed hade studien kunnat få en större bredd. Om så var fallet hade dock fler intervjuer behövts genomföras. Studien hade dock för avsikt att endast ha intervju via telefon som nödlösning.

Studiens tanke var att ha med fler poliser som är utbildade förundersökningsledare men det var svårt att få dem att ställa upp som respondenter. De hade dels begränsat med tid, dels var det flera förundersökningsledare/jour-FU som tackade nej till intervju. Som förklaring lämnades nästan uteslutande motiveringen att de hade för lite kunskap inom området. Detta är ett intressant resonemang eftersom studiens resultat visar att poliser i den ingripandeverksamheten upplever att förundersökningsledare har för lite kunskap. Det kan även vara så att en polis i yttre verksamhet har en bättre kunskap kring problembilden just av den anledningen att de jobbar ute på fältet och är med ”där det händer” samt har en kännedom om kriminella individer. Till skillnad från jour-FU som hanterar många olika brottskategorier i förundersökningens inledande skede.

En polis i yttre verksamhet är relativt van att hålla i förhör och vet vad som ska efterfrågas. De har även erfarenhet av att hålla förhör i pressade situationer, där förhören behöver vara innehållsrika och koncisa. Att hålla förhör ingår i deltagande polisens dagliga yrkesutövning. I intervjuerna blev detta tydligt då de var en utmaning att få respondenterna att prata fritt, upplevelsen var att de endast ville svara på givna frågor. Detta kan ha berott på flera orsaker så som exempelvis att arbetsmetoden nyligen är implementerad och att de som intervjuades upplevde intervjun som en kunskapskontroll. Av den anledningen blev inte intervjuerna så djupa som annars hade varit önskvärt. Studiens deltagare överensstämmer med hur fördelningen mellan manliga och kvinnliga poliser ser ut i Polismyndigheten. Det är svårt att dra generella slutsatser då studien är liten i relation till att arbetet med återtagande av brottsvinster sker nationellt. Studien är genomförd i Stockholm och som vid tiden är drabbat av grov brottslighet där både jour-FU och poliser inom sitt handlingsutrymme har möjlighet att prioritera vad som är viktigast där och då (Lipsky, 2010). Studien skulle kunna ha fått andra resultat om den genomförts i ett geografiskt område som inte är lika hårt utsatt och som inte har lika hög arbetsbelastning som polisområde Stockholm Nord har.

Om studien skulle genomföras igen en bit framåt i tiden är det inte säkert att resultatet skulle bli densamma. Detta för att projektet med återtagande av brottsvinster har avslutats i närtid och nu anses vara en del av det polisiära linjearbetet. De olika resultaten skulle dock ha enskilt värde för kunskapsfältet. Denna studie ger en nutidsanalys för arbetet med återtagande av brottsvinster i polisområde Stockholm Nord.

8. Slutsats

8.1 Förslag till vidare forskning

Arbetet med återtagande av brottsvinster är ett prioriterat område för svensk polis. Ekonomisk vinning är en stark drivkraft för kriminella aktörer och har en tydlig koppling mot grov organiserad brottslighet. Varje år uppgår brottsvinster till miljardbelopp i Sverige. Internrevisionen har granskat polisens arbete och bedömer att polisen i nuläget saknar förutsättningar för att bedriva arbetet med att återta brottsvinster effektivt. Denna studie tyder på att det saknas utbildning under polisutbildningen kring arbetet med kriminell ekonomi och återtagande av brottsvinster. Ett forskningsförslag är således att studera om den enskilde polisen skulle känna sig mer trygg i arbetet med återtagande av brottsvinster om utbildning i arbetsmetoden implementeras redan under polisutbildningen. Då finns en möjlighet att arbetsmetoden skulle komma att bli ett naturligt inslag för den nya polisen i dennes polisiära vardag. Ytterligare ett forskningsförslag är att se om det skulle bli några skillnader om den enskilde polisstudenten hade valbara kurser i slutet av polisutbildningen, där ett alternativ skulle vara en fördjupad ekonomisk/finansiell polisiär kurs som är baserad på vetenskaplig grund.

Om Polismyndigheten skulle genomföra interna insatser för att öka kunskapen inom området så skulle även det kunna vara ett område för fortsatt forskning.

8.2 Vilka utmaningar stävjar arbetet med återtagande av brottsvinsters effektivitet?

Studiens syfte är att utforska vilka svårigheter och utmaningar som poliser i yttre tjänst upplever inom ramen för arbetet med återtagande av brottsvinster. Vidare är syftet att undersöka vad som skulle kunna förbättra arbetet och öka dess effektivitet. Slutligen är syftet att tillhandahålla ett vetenskapligt perspektiv på arbetet med återtagande av brottsvinster. Genom att analysera insamlade data från studien kan flertalet slutsatser dras.

Den första slutsatsen är att de poliser som arbetar i yttre verksamhet med återtagande av brottsvinster upplever brister i kunskapen hos beslutsfattare i nästa led, nämligen jourförundersökningsledare. Detta kan påverka den enskilde polisens motivation till fortsatt arbete med återtagande av brottsvinster. För att den svenska polisen ska nå framgång i arbetet med återtagande av brottsvinster är det av vikt att arbetet fungerar i alla led, och då är en viktig förutsättning tillräcklig kunskap hos just jour-FU. Av uppdragsdirektivet framgår att alla medarbetare, förundersökningsledare och chefer omfattas (Polismyndigheten, 2021a). Genom att stärka Polismyndighetens förmåga avseende återtagande av brottsvinster tar Polismyndigheten ett strategiskt grepp mot incitament för kriminellas inkomster och vinster genom brott (Polismyndigheten, 2021a).

Den andra slutsatsen är att poliser som arbetar i den yttre verksamheten inte upplever sig själva tillräckligt kunniga i lagstiftningen för att bedriva arbetet med återtagande av brottsvinster så effektivt som de önskar. Vidare upplevs lagstiftningen som komplex. Det finns en önskan från poliserna om mer utbildning i form av scenarioträning, operativt förevisande och utbildning som avser både teori och praktik. Om det finns för stora kunskapsluckor hos både poliser i yttre tjänst och beslutsfattare, jour-FU, finns en risk att rättssäkerheten åsidosätts.

Den sista slutsatsen är att det finns ett behov hos poliser i yttre verksamhet att ha någon i sin närhet som de enkelt kan ta kontakt med när frågor på fältet uppstår. Det behöver nödvändigtvis inte vara en beslutsfattare, utan att det finns någon med specialistkunskap att vända sig till. Att tillgängliggöra sådan kunskap för poliser i yttre tjänst skulle bidra till att de kände ökad trygghet i sin yrkesutövning. Vilket i sin tur skulle kunna bidra till mer effektivitet i arbetet med återtagande av brottsvinster.

Arbetsmetoden med återtagande av brottsvinster behöver bli grundligt implementerad och bli en naturlig del av den polisiära vardagen för såväl den enskilde polisen i yttre tjänst som för beslutsfattaren, jour-FU. Detta är en förutsättning för att effektmålet ”kontinuerlig ökning av förvarstagande av brottsvinster” ska uppnås (Polismyndigheten, 2021a). När adekvat kunskap finns hos rätt personer kommer metoden kunna göra stor skillnad i arbetet mot den organiserade brottsligheten. Den polisiära arbetsuppgiften, återtagande av brottsvinster, har en mening ur ett större perspektiv.

Referenser

- Acast. (Fritte Fritzon). (12 september 2017). Om kriminella gäng med Amir Rostami. *Allt du velat veta*. [podcast].
<https://play.acast.com/s/alltduvelatveta/omkriminellagangmedamirroostami>
(Hämtad den 22 januari 2023 kl. 10:24)
- Anupama, J. (2011). Economic theories of crime and delinquency. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*. 21.3, 270–283.
- Boréus, K. (2022). Texter i vardag och samhälle. I Ahrne, G., Ahrne, G. & Svensson, P. (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Braun, V. och Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3, 77–101.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Bryman, A och Bell, E. (2017). *Företagsekonomiska forskningsmetoder*. Malmö: Liber.
- Brottsförebygganderådet, Brå. (2008). *Tillgångsinriktad brottsbekämpning. Myndigheternas arbete med att spåra och återföra utbyte av brott*. Rapport 2008:10. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebygganderådet, Brå. (2017). *Korta fakta om brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2015*.
https://bra.se/download/18.5484e1ab15ad731149e13e43/1490083212080/2017_Korta_faktas_om_brottsutvecklingen_i_Sverige.pdf (Hämtad den 4 mars 2023 kl. 11:11)
- Brottsförebygganderådet, Brå. (2019). *Penningtvättsbrott. En uppföljning av lagens tillämpning*. Rapport 2019:17. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebygganderådet, Brå. (uå). *Sök statistik över anmälda brott*.
<https://statistik.bra.se/solwebb/action/index> (Hämtad den 2 april 2023 kl. 12:55)
- Cohen, L., Manion, L, & Morrison, K. (2011). *Research methods in education (Seven edition)*. Abingdon, Oxon, United Kingdom: Routledge.
- Cram, F. (2013). Understanding the Proceeds of Crime Act 2002: Cash Seizure and Frontline Policing. *The Howard journal of criminal justice*, Vol. 52, 121-131.
- Department of Justice. *Proceeds of Crime (Amendment) Act 2016*. (27 July 2016).
<https://www.gov.ie/en/publication/d8dde-proceeds-of-crime-amendment-act-2016/#> (Hämtad den 4 juni 2023 kl. 13:01)
- Eklöf, M. (2017). *Psykosocial arbetsmiljö: Begrepp, bedömning och utveckling*. Lund: Studentlitteratur.
- Ekobrottsmyndigheten. (uå). *Återta brottsvinster*. Ekobrottsmyndigheten.
<https://www.ekobrottsmyndigheten.se/rattsprocessen/brottsutredningen/aterta-brottsvinster/> (Hämtad den 8 april 2023 kl. 15:17)
- Eriksson-Zetterquist, U och Ahrne, G. (2022). Intervjuer. I Ahrne, G., Ahrne, G. & Svensson, P. (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Ewing, P. & Samuelsson, L. A. (2002). *Styrning med balans och fokus*. Malmö: Liber AB.

- Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi. (2023). *Kriminella på kartan – en ESO-rapport om den organiserade brottslighetens geografi*. (2023:3) Stockholm: Elanders Sverige AB.
- Flaa, P. Hofoss, D. Holmer-Hoven, F. Medhus, T. Rønning, R. (1998). *Introduktion till organisationsteori*. Lund, Studentlitteratur.
- Furuhagen, B. (2009). *Från fjärdingsman till närpolis – en kortfattade svensk polishistoria*. Växjö University Studies in policing, Nr 002-2009.
- Guba, Egon G. & Lincoln, Yvonna S. (1994). "Competing paradigms in qualitative research." 45 I: Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna S. (red.) (1994) *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks: California
- Institutet för framtidsstudier. *Forskare, Amir Rostami*. Institutet för framtidsstudier. <https://www.iffs.se/forskning/forskare/amir-rostami/> (Hämtad den 3 juli 2023 kl. 19:27)
- Internrevisionen. (2022). *Granskning av Polismyndighetens arbete med återtagande av brottsvinster*. Diariernr: A039.653/2021.
- Jaschke, H.-G. (2008). *Polisvetenskap- Ett europeiskt angreppssätt*. CEPOL- European Police College.
- Jacobsen, D.I. (2002). *Vad, hur och varför: om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen*. Lund: Studentlitteratur.
- Johannessen, A., & Tufte, P-A. (2003). *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber.
- Johansson, R. (2007). *Vid byråkratens gränser. Om handlingsfrihetens organisatoriska begränsningar i klientnära arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Justitiedepartementet. (2021). *EU:s strategi för att bekämpa organiserad brottslighet 2021–2025*. Regeringskansliet. https://www.regeringen.se/contentassets/fbdebdco94c14a24a4f50e20a7b745a6/102_pdf-eus-strategi-for-att-bekampa-organiserad-brottslighet-2021-2025-202021fpm102.pdf (Hämtad 2023-05-25 kl. 18:54)
- Liberalerna. (2022). *Överenskommelse för Sverige – Tidöavtalet*. <https://www.liberalerna.se/wp-content/uploads/tidoavtalet-overenskommelse-for-sverige-slutlig.pdf> (Hämtad den 20 mars 2023 kl. 20:46).
- Lipsky M. (2010). *Street-level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public services. 30th anniversary expanded edition*. New York: Russel Sage Foundation.
- Marenin, O. (2004). Police Training for Democracy. *Police Practice and reasearch*, 5(2), ss. 107–123.
- May, T. (1992). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur
- McFeely, R. A. (2001). Enterprise Theory of Investigation. *FBI Law Enforcement Bulletin*.
- Nägel, C., & Vera, A. (2020). Police science as an emerging scientific discipline. *Police Science & Management*, 242–252.

- Petersson, O. (2022). Reflektion i vardagen. I Karp, S. och Rantatalo, O. (Red.), *Reflektion som professionsverktyg inom polisen*. Umeå: Umeå universitet.
- Polisen. (2018). Brottsförebyggande arbete – polisens arbete. <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/brottsforebyggande-arbete/> (Hämtad den 18 juni 2023 kl. 19:06)
- Polisen. (2019a). Organiserad brottslighet - polisens arbete. <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/organiserad-brottslighet/> (Hämtad den 3 juni 2023 kl. 14:49)
- Polisen. (2019b). Finanspolisen. <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/finanspolisen/> (Hämtad den 19 juni 2023 kl. 17:56)
- Polismyndigheten. (mars 2018) *Polismyndighetens tillämpning av regler och nedläggning av förundersökning och förundersökningsbegränsning*. Diariernr: A495.704/2017.
- Polismyndigheten. (22 mars 2021a). *Uppdragsdirektiv - Förstärkt förmåga för tillgångsinriktad brottbekämpning genom återtagande av brottsvinster*. Diariernr: A049.947/2021
- Polismyndigheten. (april 2021b). *Nationell riskbedömning av penningtvätt och finansiering av terrorism i Sverige 2020/2021*. Diariernr: A052.211/2021
- Polismyndigheten. (19 oktober 2021c). *Myndighetsgemensam lägesbild organiserad brottslighet 2021*. Diariernr: A562.287/2021
- Polismyndigheten. (1 januari 2022a). *Utbildningsplan för Polisprogrammet*. Diariernr: A724.496/2021
- Polismyndigheten. (2022b). *Polismyndighetens årsredovisning 2022*. Diariernr: A084.384/2022
- Rasmussen, D. W. (2018). Civil Asset Forfeiture laws. *Documented Abuses and Uncertain Benefits of Civil Asset Forfeiture*. Florida State University.
- Sannerstedt, A. (2001). Implementering – hur politiska beslut genomförs i praktiken, Rothstein, B. (Red.) *Politik som organisation: Förvaltningspolitikens grundproblem*. Stockholm: SNS förlag.
- SFS 1962:700 Brottsbalken
- SFS 1984:387 Polislagen
- SFS 1998:204 Personuppgiftslagen
- SFS 2003:460 Lag om etikprövning av forskning som avser människor
- SFS 2011:755 Lag om elektroniska pengar
- SFS 2014:307 Lag om straff för penningtvättsbrott
- Sherman, L., Gottfredson, D. C., MacKenzie, D., Eck, J., Reuter, P., & Bushway, S. (1998). *Preventing Crime: What Works, What Doesn't, What's Promising*. Research in Brief. National Institute of Justice.
- Siegel, D. (2017). The Mobility of East and Central European Organized Crime: The Cases of Lithuania, Poland, Bulgaria, and Romania. In D. Siegel (Ed.), *Contemporary*

Organized Crime: Developments, Challenges and Responses (Vol. 16, 83–102). Springer International Publishing.

- SOU 2021:100 Ny förverkandelagstiftning.
<https://www.regeringen.se/contentassets/12b1e310cc404906aa87034bae34ed76/ny-forverkandelagstiftning-sou-2021100.pdf> (Hämtad 2023-05-25 kl. 18:43)
- Stewart, G.L. (2015). Empowering sustained patient safety: The benefit of combining top-down and bottom-up approaches. *Journal of Nursing Care Quality, Volyme 30, Issue 3.*, 240–246.
- Svensson, P. (2022). Teorins roll i kvalitativ forskning. I Ahrne, G., Ahrne, G. & Svensson, P. (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Sveriges Radio. (12 januari 2023). Polisen jobbar hårt för att slå mot de kriminella nätverkens ekonomi. <https://sverigesradio.se/artikel/polisen-jobbar-hart-for-att-sla-mot-de-kriminella-natverkens-ekonomi> (Hämtat den 21 januari 2023 kl. 09:58)
- Thell, I., & Persson, P. (2000). *Att genomföra förändring*. Lund: Lunds universitet.
- Thurén, T. (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Malmö: Liber.
- Trost, J. (1997). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Umeå universitet. (2023). *Förundersökningsledarutbildning 2UP101*. Umeå universitet, Enheten för polisutbildning.
- Vetenskapsrådet. (2017). God forskningssed. <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html> (Hämtat 2023-03-11 kl. 19:43)
- Vetenskapsrådet. (2002). Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. https://lincs.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf (Hämtad 2023-03-18 kl. 17:09)
- Winslow Taylor, F. (2006). *The principles of scientific management*. New York: Cosimo.

Bilagor

Bilaga 1 Informationsbrev

Hej,

Här följer information kring intervjun som vi tidigare pratats vid om.

Jag heter Sophie Seton och läser ett magisterprogram i Polisiärt arbete via Umeå universitet. I programmet ingår att skriva en magisteruppsats som omfattar 15 högskolepoäng. Intervjun är en del av datainsamling för uppsatsen som beräknas vara klar till början av juni 2023. Ansvarig för Magisterprogrammet i polisiärt arbete är Monica Burman, professor vid Polisutbildningen vid Umeå Universitet. Min handledare är Isabelle Stjerna Doohan, universitetslektor vid Enheten för polisutbildning vid Umeå Universitet.

De grova våldsbrotten har den senaste tiden eskalerat och polisen har sett ett samband mellan den organiserade brottsligheten och ekonomisk brottslighet. Av den anledningen har ett projekt gällande återtagande av brottsvinster drivits inom polisen sedan april 2021. Internrevisionen har granskat arbetet och kommit fram till att det både är bristfällig kompetens bland medarbetarna och att det saknas förutsättningar för att bedriva arbetet effektivt. Denna studies syfte är att utforska vilka svårigheter och utmaningar som poliser i yttre tjänst upplever inom ramen för arbetet med återtagande av brottsvinster. Vidare är syftet att undersöka vad som skulle kunna förbättra arbetet och öka dess effektivitet. Slutligen är syftet att tillhandahålla ett vetenskapligt perspektiv på arbetet med återtagande av brottsvinster.

Deltagandet i studien innebär att en intervju kommer att genomföras vid ett personligt möte. Om det skulle underlätta för dig är det möjligt att genomföra intervjun via telefon eller zoom. Intervjun beräknas ta ungefär 1 timme. Hela intervjun kommer att spelas in och kommer att behandlas konfidentiellt, vilket betyder att intervjuerna kommer att avidentifieras. Jag kommer så snart jag är klar med uppsatsskrivandet att radera allt inspelat material. Din medverkan är frivillig och du kan när som helst under intervjun avbryta.

Du får gärna ta del av den färdigställda uppsatsen när den är godkänd.

Har du några frågor inför intervjun är du välkommen att kontakta mig.

Telefon:

Mejl:

Hälsningar,

Sophie Seton

Bilaga 2

Intervjuguide

Studiens syfte är att utforska vilka svårigheter och utmaningar som poliser i yttre tjänst upplever inom ramen för arbetet med återtagande av brottsvinster. Vidare är syftet att undersöka vad som skulle kunna förbättra arbetet och öka dess effektivitet. Slutligen är syftet att tillhandahålla ett vetenskapligt perspektiv på arbetet med återtagande av brottsvinster.

Generell information:

- Jag läser magisterprogram i polisiärt arbete via Umeå universitet.
- Jag är tacksam för att du tar dig tid, det är värdefullt för mitt arbete.
- Information om att intervjun kommer att spelas in och att materialet kommer att tas bort när uppsatsen är godkänd.
- Information om att materialet kommer att förvaras på sådant sätt att ingen obehörig kommer åt informationen.
- Information om att deltagandet är frivilligt och att den som intervjuas när som helst under sitt deltagande kan avbryta.
- Information om att deltagandet är konfidentiellt och att den insamlade data kommer att aidentifieras i texten.
- Information om att intervjun endast är avsedd för studien.
- Några frågor?

Inledande frågor:

- Hur länge har du arbetat i Polismyndigheten?
- Hur länge har du varit polis?
- Har du annan utbildning utöver polisexamen?
- Är du utbildad förundersökningsledare?
 - Har du tjänst som förundersökningsledare?
 - Om ja, hur länge har du varit förundersökningsledare?
- Har du tidigare erfarenhet av att arbeta med kriminell ekonomi?
- Hur är ditt intresse för arbete med återtagande av brottsvinster?

Centrala frågor:

- Berätta vad du vet om arbetet med återtagande av brottsvinster.
- Vad är din känsla för arbetet med återtagande av brottsvinster?
- Vad har du för utbildning för att kunna bedriva arbetet?
- Om du fick önska fritt, vad skulle du vilja/behöva för utbildning inom området?
 - Finns sådan utbildning?
- Vad har arbetsmetoden för för-/nackdelar?
- Beskriv eventuella svårigheter med arbetet.
- Vad finns det för framgångsfaktorer när det gäller tillgångsinriktad brottsbekämpning?

- Berätta kring skillnaden mellan näringspenningtvätt och penningtvätt
 - Om kunskap ej finns, hur kommer det sig?
- Berätta kring när det är möjligt att använda sig av tvångsmedel och hur du går till väga om/när du ska göra det.
- Den nya förverkandelagstiftningen som kommer. Berätta kring den.
- Bedrivs någon samverkan inom området?
 - Om ja, beskriv den.
 - För-/nackdelar?
- Vad skulle få dig att anamma arbetsmetoden för återtagande av brottsvinster mer än vad du gör idag?

Avslutande frågor:

- Tycker du att jag har missat något?
- Är det något som vi pratat om under intervjun som du önskar återkomma till?
- Jag har inga fler frågor, är det något mer som du vill ta upp innan vi avslutar?
- Tack för att du tog dig tid att medverka i min studie.
- Du är varmt välkommen att höra av dig om du har några frågor eller funderingar om det vi pratat om.
- Vill du att jag skickar en uppsats till dig när jag är klar?
 - Om ja, vad har du för mejladress?

Tabell 5.

Kategorier	Nyckelord
Behov	Lathund Fördjupad utbildning Konkreta exempel Scenarioutbildning Stabilitet Trygghet Motivation Förevisa operativt Förklaringsmodell Kombinera praktik och teori Tryggare med lagstiftningen
Beslutsfattare	Yttre befäl Förundersökningsledare Gruppchef Trygghet Funktion Rätt person på rätt plats Personer högre upp i organisationen
Geografiskt läge	Penningtvättsgrupp på LPO Lokalt Kunskap om lokala kriminella Utredare på LPO
Syfte	Komma åt de kriminella Värdefullt Större perspektiv Helhetsgrepp Organiserad brottslighet
Kunskapsnivå	Svårt Snårig lag Inte pålästa Komplext Specialist Låg kompetensnivå Lätta vägen Krångligt Trygghet Bristande kunskap
Metod	Hålla hela vägen Dokumentation Förhör Handlingsutrymme Tvångsmedel Stora summor Små summor

